

Մշակութային եւ Հասարակական
Երկարաթափեր

Յոյն

1800 բունան
Հայաստանում 320 դրամ

ԻՐԱՆԻ 44-ՐԴ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱԳԵՐԸ

ԱՅՍ ՀԱՄԱՐՈՒՄ

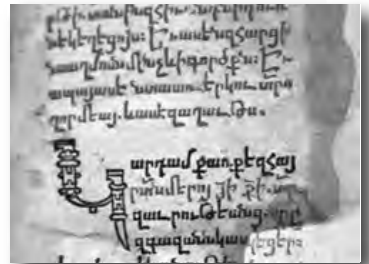
- 2 **Համայնք**
- 4 **«Ազգ»-ը Էդիկ Մեհրաբեանի լեզաբանական աշխատանքի մասին**
Ինգա Պետրոսեան
- 6 **Արձագանք**
Ռուբինա Օհանեան
- 7 **Հայ վերլուծաբանները դժգոհ են**
Եւրոխորհրդարանի ընդունած բանաձեւից
- 14 **Բանաստեղծություններ «Պնում եմ էտիլդի»**
գրքից
Էդուարդ Գալսերդեան
- 16 **Երեւանի երեխաները**
Վիրո Տէր Կարապետեան
- 18 **Յուցահանդեսներ Շարաբէյեանի անվան**
ժողովրդական ստեղծագործական
կենտրոնում
Արմինէ Մելիք-Իսրայելեան
- 20 **44-րդ համահայկական խաղերը**
Արման Տէր Ստեփանեան
- 22 **Խոհանոց**
- 23 **Տնտեսուհու անկիւն**
Քաթրին Եաղուբի
- 25 **Ժամանց**

Մշակութային եւ Հասարակական

Յոյս

Երկշաբաթաթերթ

6-րդ սարի, քիւ131, Սեպտեմբեր 26, 2012,
1800 րուման
Հայաստանում 320 դրամ

- 8 **Հայ տպագիր գրքի 500-ամեակը**
- 8 **Հայ գրաւոր մշակույթի նոր շրջան**
Արամ Բաբայեան
- 9 **Հայ տպագիր գրքի տարածման քարտեզ**
- 10 **Ժամանակագրություն**
- 10 **Ո՞րն է առաջին հայերէն տպագիր գիրքը**

Պ ա ր ս կ ւ ր է ն ք ա ժ ի ն

2 Այս համարի պարսկերէն էջերում	8	Նեհրու Ջագրոս	13	Նոր Ջուղայեցիների մօտ
տարածւած
Նախապաշարունները
Զրանդ Դուկասեան
4 21 տարի սովետական
համազգեստից
փարատելուց անց
Ջուլիա Յակոբեան	10	Հարցազրոյց 2012 թւականի
ռըբոտիկի մրցութիւնների
ախոյան խմբի անդամ
Դրո Պողոսեանի հետ
Անի Ղեւիչեան	14	Երկու պատմաձք «Ազատ
անկում» գրքից
Լեոնարդո Ալիշան
6 Եզիդի բուրդերը
Հայաստանում		Պտոյտ Վիեննայում
Արբի Մովսէսեան		

Յոյս	Խմբագրական կազմ՝ Քարմէն Ազարեան, Լիա Խաչիկեան, Գարուն Սարգսեան, Արմինէ Մելիք-Իսրայելեան	Գովազդ Անի Ղեւիչեան	Հասցէ՝ Թեհրան, Էնդելար պողոտայ, Վալի Ասր քառուղի համար 1048 66495180 66492693
Հասարակական-մշակութային երկշաբաթաթերթ	Հայերէն բաժնի սրբագրիչ՝ Քարմէն Ազարեան	Կայք Քաջիկ Սաֆարեան	Զեռախօս-հեռապատճէն՝ 66495208
Արտօճատը՝ Լեւոն Ահարոնեան	Գեղարւեստական ձեւաւորում՝ Լիա Խաչիկեան	Մարզական Արման Տէր Ստեփանեան	հոօys@inbox.com www.hoos.com
Խմբագիր՝ Ռոբերթ Սաֆարեան		Բաժանորդագրութիւն Քաթրին Եաղուբի	

ԿՐԿԻՆ ԱՇՈՒՆ, ԿՐԿԻՆ ԳՊՐՈՋ

Արփինէ Սինանեան

Սեպտեմբերեան հաճելի օրերուն ենք գտնուում: Մի կողմից եղանակը պատրաստուում դիմաւորել գոյնզգոյն ու եռանդուն աշնանը, իսկ միւս կողմից մարդիկ սիրով թարմացնում են իրենց գիտելիքների շտեմարանը:

Աշակերտներ, ուսանողներ եւ այլ ուսումնարան յաճախողների մօտ նոր կեանք է սկսուում: Բոլոր ճամբորդութիւններից վերադառնում եւ շտապում են ուսումնական պիտոյքներ ու գրքեր գնել:

Շուկաներում, խանութներում եւ տներում խանդավառութիւն կայ: Ամէն տեղ դպրոցի ու դասի մասին է խօսուում:

Երեխաների դէմքին նստած ժպիտը այնքան քաղցր է, որ ցանկանում են նրանց պէս վայելել՝ որ մի օր, գոնէ մի օր վերադառնաս անցեալ դպրոցդ ու նստել դասարանի նստարանին: Ու այսպէս մտքովդ թռչում ես յուշերիդ գիրկը ու սլանում դէպի հեռու մանկութիւն:

Փոքրիկների համար հաճելի է լսել ծնողների կամ անելի տարեցների դպրոցական յուշերը: Փոքրիկները սիրում են իրենց օգնել, խրախուսել ու քաջլերել դպրոց գնալու համար: Բոլորն ուրախ են այս օրերում: Աշխուժութիւնն ու եռուզեռը նոյնիսկ շօշափելի է հանրային երթեւեկութեան մէջ:

Շուտով դպրոցում վազվզող մանուկների քայլին կը համերգի աշնան տերեւաթափի խշշոցը: Մենք սիրում ենք դա: Թող ամենակալ Աստուած շնորհի բարձր որակով ուսումնական տարի բոլորիս համար:

Շնորհաւոր նոր ուսումնական տարին:

ԹՈՒՆԵԱՆ ԳՊՐՈՋԻ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՈՂՈՒՐԴԸ ԴԱՅԱՆՉՈՒՄ Է ՇԱՔԷ ԱԼԵՏԵԱՆԸ ՄԵԱՅ ՓՈԽՏԵՍՈՒՉ

Սեպտեմբերի 22-ին, դպրոցների բացման առաջին օրը, Թունեան դպրոցում բողոքի հաւաք էր: Աշակերտութեան ծնողները դէմ էին կրթական խորհրդի այն որոշման, ըստ որի դպրոցի փոխտեսուչ Շաքէ Ալետեանը պիտի փոխադրուի այլ դպրոց եւ նրան փոխարինի Զրանուշ Սարգսեանը: Կրթական խորհրդի որոշման դէմ ծնողները համոզուած են, որ Շաքէ Ալետեանը լաւածանօթ լինելով դպրոցի պայմաններին, եւ աշխատելով այս դպրոցի վերակառուցման ժամանակաշրջանի դժար օրերին, լաւագոյնը կարող է վարել դպրոցը եւ անհասկանալի է, թէ ինչու պիտի փոխուի: Մինչ այժմ կրթական խորհուրդը նոր որոշում չի տւել, իսկ օր. Շաքէն, ծնողներից մէկի ասութեամբ, յայտարարել է, որ Թունեանից հեռանալու դէպքում, ուրիշ դպրոցում չի աշխատի:

«ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԱԿԱՆ ՀԵՔԻՎԹԻ ՕՐ» ՓԱՌԱՏՕՆԸ ԼՈՌՈՒ ԴՍԵՂ ԳԻՒՂՈՒՄ

ԱԴԷ ԲԵԳԻՋԱՆԵԱՆԸ` ԼԱԿԱԳՈՅՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՏԻԿՆԻԿԱՎԱՐ

Արդէն եօթերորդ տարին էր, ինչ Հայաստանի տիկնիկային արւեստի գործիչների միութեան (ԻԲՆԻՄԱ) նախաձեռնութեամբ, Յովհաննէս Թումանեանի ծննդավայր` Լոռու մարզի Դսեղ գիւղում կայանում էր տիկնիկային թատրոնի միջազգային փառատօն: Այս տարի սեպտեմբերի 8-15-ին տեղի ունեցած փառատօնին, Իրանից ներկայ էր մէկ ներկայացում` «Նոր ձմեռ պապիկը» Ադէ Բեգիջանեանի տիկնիկավարութեամբ, որի համար Ադէն արժանացաւ «լաւագոյն երիտասարդ տիկնիկավար» տիտղոսի:

Խաչվերաց

Խաչվերացը քրիստոնէական տօն է, որը տօնուում է Հայ Առաքելական Եկեղեցու, Կաթողիկէ և այլ գմբէթակիր եկեղեցիների կողմից:

Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին տօնում է Խաչվերացի տօնը սեպտեմբերի 11-17-ի ժամանակահատուածում, կիրակի օրը: Խաչվերացը տաղաւար հինգերորդ և վերջին տօնն է: Այն նւիրւած է խաչը գերութիւնից վերադարձի, և նրա բարձրացման և փառաբանութեան պատմական յիշատակին:

610 թ. պարսից խոսրով արքան մեծաքանակ զօրքով յարձակւեց Բիւզանդական կայսրութեան վրայ և մտնաւ Ս. Յարութեան տաճար և գերի վերցրեց այնտեղ պահուող տիրոջ Ս. Խաչը, որ Դ դարի սկզբին Կոստանդիանոս կայսրի մայրը Հեղինէն գտել էր և պաշտամունքի առարկայ էր դարձել բոլոր քրիստոնէաների համար:

628 թ. բիւզանդական զօրքերը

Հերակլ կայսրի գլխաւորութեամբ խաչափայտը վերադարձնելու համար պատերազմեցին պարսիկների դէմ:

Տիրոջ օգնութեամբ բիւզանդացիները յաղթեցին: Ս. Խաչը հանդիսաւոր թափօրով տեղափոխւեց հայոց Կարին քաղաքը, իսկ Կարինից այն տեղափոխւեց Կ. Պոլիս, ապա Երուսաղէմ: Գերեզարծի ճանապարհին Տիրոջ խաչափայտը բարձրացւեց և ցնծաց ժողովուրդը:

Ինչպէս գիտենք Յիսուսը խաչի վրայ ցոյց տւեց իր անհուն սէրը մարդկութեան հանդէպ, և խաչը դարձաւ մեզ համար յոյսի, սիրոյ և փրկութեան երաշխիք:

Մենք ևս հայ առաքելական եկեղեցու զաւակներս այս սուրբ տօնը նշեցինք Սեպտեմբեր 16-ի առաւօտեան բոլոր եկեղեցիներում, իսկ կէսօրից յետոյ բոլորս հաւաքւեցինք Թեհրանի Արարատ մարզաւանի Ս. Խաչ մատուռը տօնելու համար աւանդական Ռեհանօրհնէքի արարողութիւնը: Ս.

Պատարագը մատուցումից յետոյ Հոգեշնորհ Տ. Մակար Վրդ. Աշգարեանը տւեց իր պատշաճ քարոզը, ապա հաղորդութեան կարգից յետոյ կատարւեց Ռեհանօրհնէքի անդաստանը, և վերջում օրհնւած Ռեհանը բաժանւեց ժողովրդի մէջ: Իսկ ինչո՞ւ են օրհնում Ռեհանը:

Ռեհան գործածելու սովորութիւնը Ս.Խաչվերացի տօնին խաչափայտը զարդարելու համար էր: Ռեհանը, որպէս բոյս, ունի անուշահոտ բուրմունք եւ մշտադաւարութիւն նրա մէջ կայ յատուկ խորհրդանիշ Քրիստոնէութեան յաւերժականութեան եւ բուրումնաւէտութիւնը յաւիտենական կեանքին:

Կրկին սովորութիւն է դարձել ծխատը քահանաները այցելում են իրենց ծխում բնակող այն ընտանիքների տները որոնց անունները համընկնում են նոյն տօնին:

Արփիինէ Սինանեան

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹԸ ԱՆԳՐԱԳՐԵԼ Է ԻՐԱՆԱՅՅ ԷՊԻԿ ՄԵՂՐԱԲԵԱՆԻ ԼԵԶԻԲԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԵՐԸ ՊԱՐՍԿԵՐԷՆ ԼԵԶԻՈՒՄ

Ինգա Պետրոսեան

Իրանում պարսկերէն լեզուով տպագրուած «Իրանահայերը» գիրքը կարդալուց յետոյ մանկավարժ Էդիկ Մեհրաբեանը սկսել է ստուգաբանել հայերէնում ու պարսկերէնում առկայ նոյնիմաստ եւ նոյնահունչ բառերը: Դրդապատճառը ստուգաբանութիւնն ինքնուրոյն սկսելու համար հանդիսացել են հայերէն «դժար», «անգամ» ու «անդամ» բառերը, որոնք նա գտել է «Իրանահայերը» պարսկերէն գրքում:

Սկզբում հաշուել է նման բառերի քանակը, յետոյ անցել բացառըրութիւններին, իսկ յետոյ՝ ստուգաբանութեանը նկրել տարիներ, սակայն աշխատել ինքնուրոյն, առանց լեզուաբանների օգնութեան ու միջամտութեան: Ինքն էլ մասնագիտութեամբ լեզուաբան չէ, ապրում է Թեհրանում, որտեղ «Մարիամ հաստատութիւն» կըրթօջախում զբաղւում է մանկավարժական գործունեութեամբ արդէն 15 տարի:

Շնորհիւ պարսկերէն լեզուի լաւ իմացութեան, Էդիկ Մեհրաբեանը, նման իմաստներով ու միեւնոյն արմատներով հայերէն ու պարսկերէն բառեր գտնում է նաեւ պարսկական գրականութեան մէջ, դրանց առնչութիւնները համեմատում անգամ զաւառական բառարաններում: Նրա աշխատանքն անկատ չի մնում, Իրանում արձագանքներ ստանում է, թէեւ դրանք լինում են սակաւ:

Օրինակ՝ «Ֆարհանգեսթանի» (Իրանի լեզուի ու գրականութեան բարձրագոյն կենտրոնի) մասնագետները խուսափել են բացայայտ ասել՝ Էդիկ Մեհրաբեանի ստուգաբանութիւնները, ի վերջոյ, ճշմարտացի՞ են, արժէք ունե՞ն, թէ՞ ոչ: Սակայն խուսափելով հանդերձ՝ Ֆարհանգեսթանում նրա 2

յօդուածը տպագրել են: Դրանցից մէկը եղել է «Հայոց լեզուի դերը պարսկերէնում» թեմայով, զուգակիցս յօդուածում ներկայացրել է սկանաւոր լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեանի տեսակէտը պարսկերէն թարգմանութեամբ:

Իսկ միւս յօդուածը վերաբերել է պարսկերէն «թարքա» բառի մեկնաբանութեանը: «Թարքա» բառը կազմուած է «թար», որը նշանակում է թաց կամ թարմ, եւ «ռաքա»՝ նշանակում է ճիւղ, արմատներից, իսկ «թարքա» հայերէն թարգմանութեամբ նշանակում է թարմ ու դալար ճիւղ: «Ռաքա» բառը պարսկերէն լեզուընտանիքում օգտագործւում է նաեւ զաւակ իմաստով, յատկապէս Իրանի Գիլան քաղաքում: Էդիկ Մեհրաբեանը «թարքան» համեմատում է հայերէն «ծառի ճիւղ» բառերի ու «ճիւղագրութիւն» հասկացութեան հետ: Բառի ձեւափոխութիւնը հասել է մինչեւ թուրքերէն, որտեղ ճիւղ-ճիւղը դարձել է ճուճիւղ, ինչը թուրքերէնում նշանակում է զաւակ:

Մինչ այն ստուգաբանութիւնն իրանցի լեզուաբանները «թարքա» բառի բացատրութեանը դեռ չէին անդրադարձել: Ծանօթանալով զուգակիցս աշխատանքին՝ «Ֆարհանգեսթանի» մասնագետները խոստովանել են՝ «գտնուած փաստերն իրօք զօրեղ են»: Սակայն «Ֆարհանգեսթանի» վերաբերմունքն այսքանով սահմանափակւել է, չնայած կենտրոնից դուրս իրանցի անկախ լեզուաբանները Էդիկ Մեհրաբեանի աշխատանքը, առհասարակ, համարում են բաւականին լուրջ:

Էդիկ Մեհրաբեանի ստուգաբանութիւնների մասին Թեհրանում տպագրուել է նաեւ հայերէն ու պարսկերէն լոյս տեսնող «Հուլիս»

(«Յոյս») երկշաբաթաթերթում: Իրար նման բառերն ու արմատներն ուսումնասիրելիս զուգակիցս գտել է բազմաթիւ փաստեր, հետաքրքրական տուեալներ եւ նոյնիսկ հայերէն, պարսկերէն բառերին նման բառեր գտել եւրոպական լեզուներում:

Օրինակ՝ «կարել» բայի «կար» արմատը հայերէն բառարաններում վկայուած է մինչեւ 5-6, նոյնիսկ աւելի իմաստներով, պարսկերէնում եւս պահպանւել են «կար» արմատի աւելի քան 5-6 իմաստները: Հայերէնում «կար» արմատի բուն իմաստը թելն ու թելից գործածքներն են: Պարսկերէնում «կար» նշանակում է ջուրը չընկած կտոր, ոսկէ թելերով գործածք (ըստ պարսկերէն «Նագեսթան-լաթեթա» բառարանի): Պարսկերէն «քարգահ» բառում, որը նշանակում է կտոր գործելու տեղ, «կար» արմատը դարձել է «քար»: Իսկ «քարթանաք» նշանակում է սարդ, սա եւս ունի քար կամ կար արմատը, նոյն բառն իրանական զաւառական բառարաններում նաեւ յիշատակւում է որպէս «քարբաֆու», որը դարձեալ նշանակում է սարդ: «Քարբաֆու» բառը յատկապէս օգտագործւում են Իրանի Քերման նահանգում: Էդիկ Մեհրաբեանը բացատրում է, որ սարդ բառը նոյնպէս կապուած է թել ու կար իմաստների հետ, քանի որ սարդն էլ իր հերթին գործում է սարդոստայն: Ջրուցակիցս գտել է, որ Իրանի Խորասան նահանգում (իր բնակչութեամբ ու տարածքով Խորասանը Իրանի ամենամեծ նահանգն է) սարդին ասում են «քարդաւանաք», ինչպէս տեսնում ենք «սա եւս ունի «քար» (կար) արմատը: Անդրադարձնալով «ջուլիակ» բառին՝ զուգակիցս բացատրում է, որ

բառի «ջուլ» արմատը 2 լեզուներում էլ նշանակում է թել կամ կտոր:

Էդիկ Մեհրաբեանը 3. Աճառեանի բացատրական բառարանում գտել է, որ «կար» նաև նշանակում է մարմնի մասերի միացման տեղը, եւ այս արմատով կազմել են կարծիկ ու կռծիկ բառերը: Պարսկերէնում պահպանելով «կար» արմատը կարծիկին ասում են քարջան, քարքար», քերքերուկ ու քորքորա: Քանի որ գրուցակիցս լաւ տիրապետում է պարսկերէն լեզւին, օգտուում է նաեւ պարսկերէնի գաւառական բառարաններից ու ստուգաբանում նաեւ ըստ նահանգների ու գիւղերի:

Իմաստներով իրար նման ու միեւնոյն արմատներով հայերէն, պարսկերէն բառերի առնչութիւնները Էդիկ Մեհրաբեանը գտել է նաեւ եւրոպական լեզուներում. օրինակ՝ «քարփեթ» (carpet) անգլերէնում նշանակում է գորգ, ունի «քար» արմատն ու դարձեալ կապած է թելին ու գործելուն: Իսկ կարծիկին անգլերէն լեզուով ասում են «քարթիլիջ» (cartilage), սա նոյնպէս ունի «կար» արմատը, եւ իմաստով էլ նոյն է, ինչ պարսկերէն քարջանը կամ քարքարեն:

Պարսկերէնում փայտին ասում են փաթ, ինչպէս տեսնում ենք, ունեն նման հնչողութիւն: Հայերէնում ասում ենք փայտի գլուխ, այսինքն՝ չոր գլուխ, յիմար, պարսկերէնում չոր գլուխ փոխաբերական արտայայտութեան փոխարէն ասում են փաթախ, այս դէպքում էլ «փայտ» կամ «փաթ» արմատը պահպանուում է: Էդիկ Մեհրաբեանը օրինակ է բերում «լեզուն փաթ ընկաւ» արտայայտութիւնը, այստեղ «փայտը» դարձել է «փաթ», եւ արտայայտութիւնը նշանակում է լեզուն կապ ընկաւ: Աֆղաներէնում, որը եւս պատկանում է իրանեան լեզուներին, ինչպէս պարսկերէնը, կապ ընկնելուն ասում են փաթել, այ-

սինքն՝ աֆղաներէնում եւս կա «փաթ» արմատը, որն ունի նոյն փայտի իմաստը:

Պահլաւերէնում փայտին ասում են փադաք, իսկ սիսթաներէն գաւառական լեզուում ու քրդերէնում ասում են փադաքի, 3 լեզուում էլ բառի իմաստը նոյնն է, իսկ «փաթ» արմատը դարձել է «փադէ»:

Միայն փայտ բառով իրանեան լեզուներումն ասում ու հայերէնում պրն. Մեհրաբեանը գտել է մինչեւ 150 օրինակ, հետեւաբար բառերի նմանութիւնը չի կարող պատահականութիւն լինել: Նրա կարծիքով՝ դարեր առաջ, երբ ձեւաւորել են բառերը, մարդիկ տարիներով դրանք կազմելու վրայ չեն մտածել, բառերը ձեւաւորել են ժողովուրդները մարդկային շփումների ու սոցիալիզացիայի միջոցով ու մի արմատից ստացել են բազմաթիւ բառեր:

Բացի սոցիալիզացիայի ու ժողովուրդների շփումի ազդեցութիւնից՝ Էդիկ Մեհրաբեանը 2 լեզուներում իրար նման բառերի առկայութիւնը համարում է հետեւանքը նրա, որ պարսկերէնն ու հայերէնը երկուսն էլ սերել են հընդերոպական մայր լեզւից:

Հնդիրանական լեզուներումն ասում են հնդերոպական լեզուներումն ասում են փաթախ, այս դէպքում էլ «փայտ» կամ «փաթ» արմատը պահպանուում է: Էդիկ Մեհրաբեանը օրինակ է բերում «լեզուն փաթ ընկաւ» արտայայտութիւնը, այստեղ «փայտը» դարձել է «փաթ», եւ արտայայտութիւնը նշանակում է լեզուն կապ ընկաւ: Աֆղաներէնում, որը եւս պատկանում է իրանեան լեզուներին, ինչպէս պարսկերէնը, կապ ընկնելուն ասում են փաթել, այ-

գնահատական տային նաեւ լեզուաբանները, որպէսզի ինքն էլ յըստակօրէն իմանար՝ ինչքանով է իր կատարածը կարելոր ու ստոյգ:

3 տարի առաջ հայ լեզուաբանները նրանից ուզել են «կոթ» արմատով բառերի ստուգաբանութիւնը Հայաստանում՝ «Ուսուցիչ» թերթում տպագրելու համար, բայց առ այսօր չեն տպագրել:

Էդիկ Մեհրաբեանը, սակայն, շարունակում է աշխատել նոյն հետաքրքրասիրութեամբ, վերջերս էլ գտել է «կէզ» արմատով բառերի ստուգաբանութիւնը: Ողջակէզ ու հրկիզել բառերում «կէզ» ու «կիզ» արմատներն ունեն կրակ, այրոց իմաստները: Պարսկերէնում «կէզ»-ի նմանութեամբ կա «քեզ» բառը, որը նշանակում է բրդի այրելը, իսկ այրած բրդի հոտը կոչւում է *բույեթեզ*: Զրուցակիցս գտել է, որ «կէզը» պարսկերէնում կիրառւում է նաեւ «չեզ» ու «ջեզ» ձեւափոխութիւններով, օրինակ՝ չեզունդան նշանակում է մէկի սիրտը դաղել, իսկ ջեզղալ՝ այրել, վառել, սեւանալ: Երկու դէպքում էլ կրակ, այրոց իմաստները պահպանուում են:

Անկախ մասնագէտների ցուցաբերած վերաբերմունքից՝ զրուցակիցս իր ստուգաբանութիւնները շարունակելու է: Վերստին ստուգաբանելու է այն բառերը, որոնք թել կամ 2 լեզուների արմատական ու բացատրական բառարաններում, բայց պարսկերէն կամ հայերէն չիմացողների մըտքով չի էլ անցնում, որ հարեւան երկրում եւս խօսում են նոյն բառերով, որոնք երկու լեզուներում էլ ունեն նոյն իմաստները:

«Ազգ» օրաթերթ, 19 յուլիս 2012

Էդիկ Մեհրաբեանի աշխատանքների հետ ծանօթանալու համար, կարող էք կարդալ նրա յօդածները «Յոյս»-ի տարբեր համարների պարսկերէն բաժնում:

«Յոյս» երկշաբաթաթերթի յարգելի խմբագիր
Բարեւ Ձեզ:

Ձեզ գրում է Ռուբինա Օհանեան՝ Գլենդելից:

Թէև շուրջ հինգ տարի է, որ հաստատուել եմ Գլենդելում ու հեռու եմ իրանահայութիւնից, բայց կանոնաւոր՝ ամէն օր, հետեւում իրանին եւ իրանահայ գաղութին առնչող լուրերին: Ես ինձ բոլորովին հեռու չեմ գտնում ձեզանից, ու հարկ եմ համարում նշել որ կարդում եմ համարեա բոլոր թերթերն ու պարբերականները՝ այդ շարքում նաեւ «Յոյս» երկշաբաթաթերթը:

«Յոյս»-ի բոլոր միւթերին ու արծարծող բոլոր հարցերին չի որ համարում եմ, ու դա բնական է, որ ամէն մի ընթերցող ունի իրաւունք՝ սեփական կարծիք ունենալու, ընդունելու, մասամբ ընդունելու կամ մերժելու որեւէ հարց ու մեկնաբանութիւն: Այդուամենայնիւ, բարձր եմ գնահատում հասարակական ու մշակութային տարբեր հարցերին պարբերականիդ մօտեցման եղանակը: Աւելի հետաքրքրուած եմ մշակութային միւթերով, որոնք մատուցում են սեղմ, դիպուկ եւ մղում առաջացնում իմ մէջ՝ էլ աւելին իմանալու համար կարողալ այդ միւթերի վերաբերեալ գրականութիւն: Այս գրութիւնով, նախ, ուզում եմ շնորհակալութիւն յայտել այդ առիթով:

Ձեզ գրելու գլխաւոր պատճառը, սակայն սա չի: Ուզում եմ Ձեր ուշադրութեանը յանձնել իմ համար անչափ կարեւոր մի հարց, որ երբեմն (եւ ոչ-յաճախ) նկատելի է «Յոյս»-ի էջերում: Եւ դա հայերէն լեզւամտածողութեան հարցն ու հայերէնով ճիշտ արտայայտուելու կարեւոր խնդիրն է:

«Յոյս»-ի թիւ 127 համարի (Յուլիսի 25, 2012) էջ 23-ում «Տնտեսուհու անկիւն» բաժնում Քաթրին Եաղուբիի կազմած գրութեան մէջ երկու անգամ գործածուել է «լւացել»-ը՝ «լւանալ» բայի փոխարէն: Ես չգիտեմ ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս է մուտք գործել այդ սխալ արտայայտչաձեւը իրանահայութեան որոշ խաւի կամ որոշ մարդկանց մօտ: Ի՞նչ ասել է «մազերը դրանով լւացել» ու «եթէ ձեր մազերը լւացելու գործում»: Դա ինչպէ՞ս մտաւ իրանահայերի խօսակցական լեզուում, եւ ամենագարմանալին՝ մամուլի եւ գրականութեան մէջ, երբ կայ ճիշտը՝ «մազերը դրանով լւանալ» եւ «եթէ ձեր մազերը լւանալու գործում»-ը: Իմ կարծիքով որեւէ թերթ ու պարբերական ծանրակշիռ է ոչ-միայն իր շօշափած միւթերով, այլ նաեւ ճիշտ ուղղագրութեամբ (թելադրական սխալներ չունենալով) եւ ճիշտ արտայայտուելու ձեւով:

Կարեւորութեամբ պիտի շեշտեմ, որ այդպիսի սխալներ ու վրիպումներ «Յոյս»-ում շատ չկան, բայց եղածն էլ բացասական ազդեցութիւն է թողնում ընթերցողի մօտ, որ կարծում եմ կը հաստատուէ՝ ցանկալի չի:

Ծանօթ եմ սփւռքեան պայմաններում, ներկայ մարդուժով թերթ իրատարակելու դժւարութիւնների հետ, բայց կարծում եմ ընթերցողի պահանջն ու ակնկալիքը՝ թերթը ըստ հնարաւորի անթերի ներկայացնելու համար, արդար, տեղին ու հասկանալի է:

Յաջողութիւն եմ ցանկանում Ձեզ,
Ռուբինա Օհանեան
Գլենդել
Սեպտեմբերի 15, 2012

Հայաստանի քաղաքագիտական շրջանակներում Եւրասիոհրդարանի կողմից ադրբեջանցի մարդասպան Ռամիլ Սաֆարովի ներման եւ հերոսացման վերաբերեալ բանաձեւի ընդունումը չի դիտարկուում որպէս դիւանագիտական յաղթանակ, կամ այդ խնդրում Հայաստանի դիրքորոշմանը օժանդակող քայլ:

Եւս-ի պատգամաւորները այդ բանաձեւով դատապարտեցին Ադրբեջանի նախագահ Իլիամ Ալիեւի որոշումը՝ յայտարարելով, որ այդ քայլը կարող է էլ աւելի թէժացնել հայ-ադրբեջանական լարւածութիւնը, խորացնել անարդարութեան զգացումը եւ երկու ժողովուրդների միջեւ առկայ ջրբաժանը: Քաղաքագետ Նարեկ Գալստեանը նկատում է, որ Սաֆարովի արտայանձնմանը հետեւած միջազգային բոլոր արձագանքներն «անատան են»: «Առայժմ ոչ մի յայտարարութեան մէջ չի եղել մի կէտ, որ եթէ դուք [Ադրբեջանը] չկարողանաք հիմնաւորել ձեր գործողութիւնները, ապա մենք կը դիմենք այս կամ այն պատժամիջոցների: Ինչ վերաբերում է Եւս-ին, ապա այն՝ որպէս Եւրոպական միութեան կառավարման համակարգի մաս, ազդեցիկ չէ, այսինքն՝ նրա որոշումները պարտադիր չեն ԵՄ-ի գործողութիւնների համար», - ասում է Գալստեանը՝ յաւելելով, որ Ադրբեջանի աշխարհաքաղաքական դիրքի պատճառով պէտք չէ մեծ յոյսեր կապել միջազգային հանրութեան հետ: Ռազմավարական եւ ազգային հետազօտութիւնների հայկական կենտրոնի ղեկավար Մանւէլ Սարգսեանն էլ ասում է,

ԼՈՒՇԱԲԱՆՆԵՐԸ ԳԺԳՈՂ ԵՆ ՍԱՖԱՐՈՎԻ ՀԱՐՅՈՎ ՐԱԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ԲԱՆԱԶԵԻԻՑ

Սիրանյշ Գեորգեան

որ ԵԽ-ի բանաձևի մեջ դատապարտում չի տեսել: «Թեև մեր լրատվամիջոցները փորձեցին ներկայացնել, որ ԵԽ-ն դատապարտում է կատարածը, սակայն ես միայն ափսոսանք տեսայ կատարածի առնչությամբ», - ասում է փորձագետը, ով հնարաւոր չի

համարում, որ Սաֆարովի ներման համար միջազգային հանրութիւնը կարող է որել պատժամիջոց սահմանել Ադրբեջանի նկատմամբ: Ըստ Սարգսեանի՝ միջազգային հանրութեան վրայ յոյս դնելը Հայաստանի իշխանութիւնների կողմից քաղաքական պա-

տասխանատուութիւնից խուսափելու նման մի բան է: Փորձագետը կարծում է, որ արդիւնքների հասնելու համար Հայաստանն՝ ինքը, պէտք է յստակեցնի Ղարաբաղի հետ կապած մի շարք դիրքորոշումներ (օրինակ՝ Լեռնային Ղարաբաղի անկախութիւնը ճանաչելու հարցի վերաբերեալ): Կուսակիցին «Օրինաց երկիր» կուսակցութեան պատգամաւոր Յովհաննէս Սարգարեանն էլ համարում է, որ ԵԽ-ի բանաձեւը «սառոյցի կամ բետոն» պատմելի առաջին ճեղքածքն էր», որը, Հայաստանի հետեւողական աշխատանքի դէպքում, հնարաւորութիւն կը տայ համարժէք գնահատականներ ստանալ միջազգային հանրութեան կողմից: «Սա համարժէք գնահատական չէ, այլ սկսած գործի սկիզբն է», - ասում է Սարգարեանը:

Աղբիւր՝

www.armenianow.com

ՖՐԱՆՍԻԱՆ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ Ե ՅԱՅՏՆՈՒՄ ԱՐԲԵՋԱՆՈՒՄ ՍԱՖԱՐՈՎԻՆ ՆԵՐՈՒՄ ՇՆՈՐՀԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Երեքշաբթի Ֆրանսիայի Արտաքին գործերի նախարարութիւնը մտահոգութիւն է յայտնել հայ սպային կացնահարած Ռամիլ Սաֆարովի համաներման վերաբերեալ՝ շեշտելով, որ այդ որոշումը կարող է «լրջօրէն վնասել բանակցային ջանքերին եւ կողմերի միջեւ վստահութեան մթնոլորտի հաստատմանը»:

Ադրբեջանական բանակի սպայ Ռամիլ Սաֆարովը 2004թ. Բուդապէշտում, ՆԱՏՕ-ի դասընթացներին սպանել էր 26-ամեայ հայ սպայ Գուրգէն Սարգարեանին: 2006 թ. Հունգարիայի դատարանը առանձնակի դաժանութեամբ կացնահարելու մեղադրանքով ցմահ ազատազրկման դատապարտեց Սաֆարովին, սակայն Օգոստոսի 31-ին նա արտայանձնեց Ադրբեջան եւ, հայրենիք ժամանելուն պէս, ներման արժանացաւ երկրի նախագահ Իլհամ Ալիեւի կողմից: Արտայանձնման որոշումը Հայաստանում զայրոյթի լուրջ ալիք բարձրացրեց, նախագահ Սերժ Սարգսեանի որոշմամբ խզեցին Հունգարիայի հետ դիւանագիտական կապերը, քննարկում է նաեւ Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման բանակցային գործընթացի հետագայ ճակատագիրը:

Աղբիւր՝ «Ազգ» օրաթերթ
04.09.12

ՀԱՅ ՏՊԱԳԻՐ ԳՐՔԻ

ՀԱՅ ԳՐԱԴՐՈՐ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Արամ Բարայեան

Այս տարի լրանում է հայ տպագրութեան ուղիղ 500 ամեակը: 1512 թականին, հեռաւոր Վենետիկ քաղաքում, լոյս տեսաւ հայերէն առաջին տպագիր գիրքը, որը կոչւում է «Պարզատումար»: Օրացուցային տիպի ժողովրդական մի գիրք է այդ: Գրքի տպագրիչը Յակոբ Մեղապարտն էր, առաջին հայ տպագրիչը: Այդքան վաղ ժամանակներում, Գուտենբերգի գիւտից մօտ 55-60 տարի յետոյ, հայերէն տպագիր խօսքի երեւան գալը խոշոր երեւոյթ էր հայ կուլտուրայի պատմութեան մէջ: Դրանով սկիզբ դրւեց Հայ ժողովրդի կուլտուրական կեանքի նոր դարաշրջանին:

Գիտենք, որ հայ ժողովուրդը դարեր շարունակ տառապել է օտարի լծի տակ: Սակայն, առանձնապէս շատ ծանր է եղել նրա վիճակը վերջին հինգ դարերում Թուրքիայի եւ Իրանի տիրապետութեան օրօք: Արեւելքի յետամնաց, աւատական այդ երկրները ոչ միայն ժողովրդի կեանքի ապահովութեան համար նւագագոյն պայմաններ չէին տալիս, որի հետեւանքով եւ շարունակուում էր հնուց արդէն սովորութիւն դարձած նրա արտագաղթը երկրից դէպի օտար հորիզոններ, այլեւ հնարաւորութիւն չէին ստեղծում մշակութային-լուսաւորական որեւէ աշխատանքի, այդ թւում եւ տպագրութեան: Այս պարագանե-

րում հայ ժողովրդից առանձին խրմբեր թողնում էին հայրենի հողը եւ օտար երկրներում էին փնտրում նրա պատմութեան պայմանները՝ լուսաւորական աշխատանքներ կատարելու համար:

Հեռաւոր վայրերում նրանք հիմնում էին տպարաններ, ստեղծում էին տպագիր գրականութիւն եւ այդ հեռաւոր կուլտուրայի օջախներից ջանք չէին խնայում իրենց ուժերը նւիրելու հարազատ ժողովրդի մշակութային-լուսաւորական գործին: Այս տեսակետից պատահական չէ, որ առաջին հայերէն տպագիր գիրքը լոյս ընծայւեց Վենետիկում եւ ոչ թէ հայերի հողում:

Միայն XVIII դարի վերջին քառորդում, հայերէն գրքի առաջին տպագրութիւնից մօտ 260 տարի յետոյ, մեծ դժարութեամբ հնարաւոր եղաւ կազմակերպել Էջմիածնում տպարան (1771 թ.) եւ նրան կից թղթի գործարան: Դրանով էլ սկսեց տպագրական եւ հրատարակչական գործունէութիւն հայրենի հողում Հայաստանում: Սակայն պէտք է ասել, որ

Հայ առաջին տպագրիչ՝ Յակոբ Մեղապարտը

մինչեւ սովետական կարգերի հաստատումը մեզ մօտ, տպագրութեան գործում առաջատարը շարունակեցին մնալ օտար երկրներում եղած հայ տպագրութեան օջախները:

Թէ ինչ աստիճանի է հայ ժողովուրդը սիրել գիրքը եւ ընդհանրապէս տպագրութեան մշակոյթը, ցոյց է տալիս այն ակնառու փաստը, որ դեռեւս XVII դ. առաջին կէսին, 1640 թականին, Ֆեոդալական Իրանի հեռաւոր անկիւններից մեկնում է Սպահանի մօտ գտնուող Նոր Ջուղա գիւղաքաղաքում հայերը առանց տպարան տեսնելու, եւ միայն հեռաւոր պատկերացում ունենալով տպագրութեան մասին, հիմնում են տպարան, որի մամուլը, տառերի փորագրումն ու ձուլումը, անգամ տպագրական թուղթը պատրաստում են իրենք՝ տնայնագործական եղանակով: Սկսում է բաւականին եռանդուն տպագրական հրատարակչական գործունէութիւն: Առաջինը, որ այդ տպարանում լոյս է տեսել, մեծածաւալ «Հարանց վարք» անունով գիրքն է (1641թ.), յետոյ «Խորհրդատետր»(1641 թ.) ապա՝ «Ատենի

500 ԱՄԵԱԿԸ

Hakob Meghapat, Libro del venerdi
(1512, Venezia, tipografia D.I.Z.A.)

libro a stampa
Venezia, Biblioteca dei Padri

Hakob Meghapat, Book
(1512, Venice, D.I.Z.A. p.)

printed book
Venice, Library of the Mekhitar

Հայ տպագիր գրքի տարածումը՝
Պոլիս (1567), Միլան (1621),
Նոր Ջուղա (1638),
Ամստերդամ (1660),
Մարսեյ (1672), Լոնդոն (1736),
Էջմիածին (1771), մադրաս (1772),
Կալկաթա (1796)

ՈՐՆ Ե ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՌԱՋԻՆ ԳԻ

Գիտենքերգի Գիւղը

1439-ի շուրջ

Յակոբ Մեղապարտի միջոցով հրատարակած առաջին գրքերը

1512

Ուրբաթագիրք

1513

Պարզատունարը (Եկեղեցական տօներ, երազացոյց...)

1513

Պատարագատետր

1513

Աղթարք

1513

Տաղարան (Միջնադարեան բանաստեղծների չափածոյ հանելուկների հաւաքածոյ)

Նոր Ջուղայում հրատարակած առաջին գրքերը

1641

Յարանց վարք

1642

Ատենի ժամագիրք

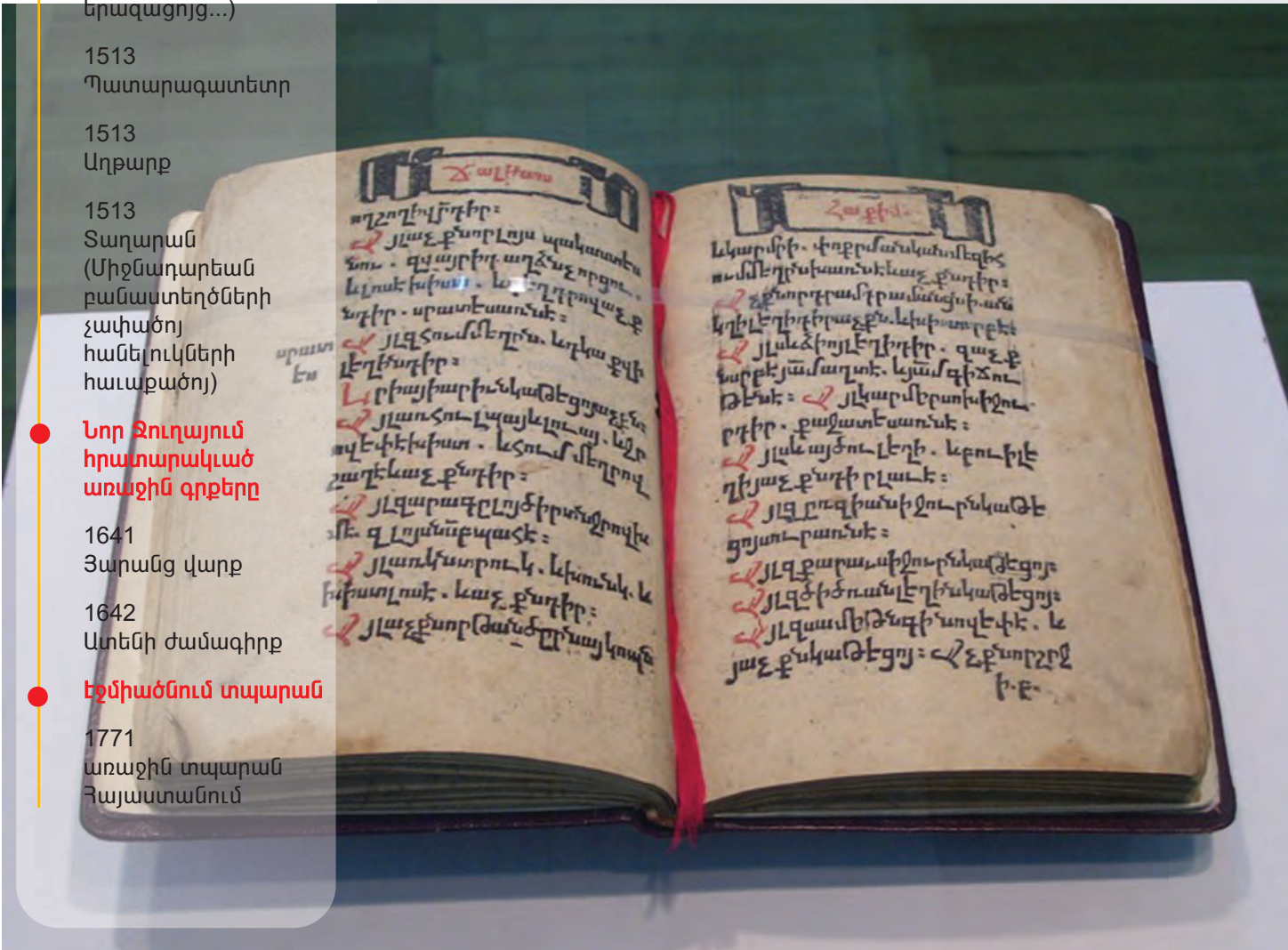
Եջմիածնում տպարան

1771

առաջին տպարան
Հայաստանում

Հայ հնագոյն հրատարակութիւններից բանասիրութեան մէջ առաջինը յիշատակել է «Աղթարք»-ը 1865 թ, Ղ. Ալիշանի կողմից («Բազմավէպ», 1865, էջ 221): Այնուհետեւ, Գ. Ջարրիանաւելեանը իր «Հայկ. մատ.» մէջ նկարագրել է «Աղթարք»-ը եւ «Ուրբաթագիրք»-ը (վերջինս «Կիպրիանոս» վերնագրով): «Ուրբաթագրքի» մասին գրած է, «Անթուական ամենահին տպագրութիւն, առանց նշանակութեան տեղւոյ, քաղաքի եւ հրատարակչի»: Առաջին անգամ Գ. Գովրիկեանը 1889թ. նկարագրելով Յակոբ Մեղապարտի

գիրք»-ը (վերջինս «Կիպրիանոս» վերնագրով): «Ուրբաթագրքի» մասին գրած է, «Անթուական ամենահին տպագրութիւն, առանց նշանակութեան տեղւոյ, քաղաքի եւ հրատարակչի»: Առաջին անգամ Գ. Գովրիկեանը 1889թ. նկարագրելով Յակոբ Մեղապարտի

ժամագիրք»(1642 թ.): Փորձ են անում առաջին անգամ տպագրելու նաեւ հայերէն «Աստուածաշունչը»:

Նոր Ջուղայի տպարանը, ինչպէս եւ այնտեղ տպագրւած գրքե-

րը եղել են ոչ միայն Իրանում, այլեւ ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքում առաջին տպարանն ու առաջին տպագիր գրքերը:

Շատ ուրիշ առաջաւոր ժողովուրդների հետ միասին հայ ժողո-

վուրդը իրաւունք ունի հպարտանալու իր հարուստ գրականութեամբ: Ուղիղ չորս եւ կէս դարի պատմութիւն ունի հայ տպագրութիւնը: Այդ ժամանակւայ ընթացքում հայ ժողովուրդը ստեղծել է

ՐՔԸ՝ «ՊԱՐԶԱՏՈՒՄԱՐ»-Ը ԹԷ՛ «ՈՒՐԲԱԹԱԳԻՔ»-Ը

«Պարզատումար»-ը, նրա տը-պագրութեան թւականը համարեց 1512-ը յենւելով բնագրի սկզբում նշած օրացուցային 961 թւակա-նի վրայ («Հանդէս ամս.», 1889, էջ 209-212): Գ. Գալեմբեարեանը, ամփոփելով հնագոյն հրատարա-կութիւնների մասին եղած նիւթե-րը, ամենահին հրատարակութիւ-նը համարեց «Պարզատումար»-ն այն նկատառումով, որ «Ուրբա-թագիրք»-ն սկսուում է զարդագը-րով, իսկ «Պարզատումար»-ը սո-վորական երկաթագրով («Հանդէս ամս.», 1890, էջ 161-163):

Հետագայում յայտնաբերւեցին Յակոբի տպագրած «Տաղա-րան»-ն ու «Պատարագատետր»-ը: Վերջինս Յակոբ Մեղապարտի հրատարակած գրքերից միակն է, որ ունի հիշատակարան, որտեղ նշած է գրքի տպագրութեան թւականը 1513, վայրը Վենետիկ եւ տպագրիչի անունը Յակոբ: Տ. Պալեանը, հիմնւելով Գ. Գալեմբեարեանի վերոյիշեալ կարծիքի վրայ, կազմեց Յակոբի այդ գրքե-րի ցուցակը («Հանդէս ամս.», 1894, էջ 360-361), ըստ հրատա-րակման հերթականութեան առա-ջին «Պարզատումար», 1512, երկ-րորդ «Պատարագատետր», այ-նուհետեւ «Ուրբաթագիրք», «Տա-ղարան» եւ «Աղթարք» (մնացած չորսը 1513 թ.):

Հայ հնագոյն հրատարակու-թիւնների տպագրութեան այս ժա-մանակագրութիւնը ընդունւեց եւ դարձաւ աւանդական տեղ գտնե-

լով հետագայ շատ ուսումնասի-րութիւնների մէջ: Ռ. Իշխանեանը գտնում է («Բանբեր մատենադա-րանի», 1964, N 7, էջ 275-295, եւ N 8, էջ 183-189), որ Յակոբ Մե-ղապարտի անունով յայտնի, մեզ հասած հնագոյն հրատարակու-թիւններից առաջինը տպագրւել է ոչ թէ «Պարզատումար»-ը, այլ «Ուրբաթագիրք»-ը, եւ որ «Պար-զատումար»-ի սկզբում զարդագը-րի բացակայութիւնը պայմանա-ւորւած է միայն այն բանով, որ նրանում գլխատառ Ա-ն ոչ թէ տա-ռի, այլ թւանշանի դեր է կատա-րում, իսկ Յակոբ Մեղապարտի գրքերում թւանշանները, որպէս կանոն, զարդագրով չեն տը-պագրւած: Հնագոյն այս հրատա-րակութիւնների մէջ էջախորագրե-րի համար օգտագործւած են տարբեր ոճի գծագրութիւններ ու-նեցող շրջանակների երեք խըմ-բեր «Ուրբաթագիրքի» մէջ գործած-ւած է շրջանակների մի խումբը միայն, որն առկայ է նաեւ «Աղ-թարք»-ում, սակայն մի շարք նկատելի վնասւածքներով: «Աղ-թարք»-ի մէջ գործածւած է շրջա-նակների երկու խումբ, որոնք կան նաեւ «Պարզատումար»-ի եւ «Տաղարան»-ի մէջ, ընդ որում, այս վերջիններում չկան «Ուրբա-թագիրքի» մէջ գործածւած շրջա-նակները: Բացի դրանից, «Պար-զատումար»-ի շրջանակները անվնաս են «Աղթարք»-ում, մա-սամբ վնասւած «Պատարագա-տետր»-ում եւ աւելի վնասւած

«Տաղարան»-ում: Երուսաղէմից ստացւած «Պատարագատետր»-ի ամբողջական մանրաժապաւէնը պարզ դարձրեց, որ այդ գրքում, ինչպէս եւ «Աղթարք»-ում օգտա-գործւած են թէ՛ «Ուրբաթագիրքի» 8 եւ թէ՛ «Պարզատումար»-ի 16 շըր-ջանակները, ընդ որում, «Ուրբա-թագիրքի» մի քանի շրջանակներ յայտեղ աւելի քիչ են վնասւած, քան «Աղթարք»-ում: Դրանից էլ պարզ դարձաւ, որ «Պատարագա-տետր»-ը «Աղթարք»-ից առաջ է տպագրւել: Ըստ այդմ էլ որոշւեց մեզ հասած հայկական հնագոյն հրատարակութիւնների տպագըր-ման յաջորդականութիւնը «Ուր-բաթագիրք», «Պատարագա-տետր», «Աղթարք», «Պարզատու-մար», «Տաղարան»:

«Ուրբաթագիրքի» մէջ կայ մի յաւելեալ մանուկ Վասն գանի վերնագրով, համարակալւած ԳԳ: Գրքի տարբեր օրինակներում այն տեղադրւած է տարբեր մանուկնե-րի միջեւ (Հանր. գրադարանի օրինակում Զ եւ է մանուկների մի-ջեւ է):

Տեղեկութիւնները՝ «Հայաս-տանի ազգային գրադարան»-ի կայքից

ոչ միայն հարուստ ինքնուրոյն գրականութիւն, այլեւ թարգմանել է մայրենի լեզուով գիտութեան եւ գրականութեան համաշխարհա-յին դասական հեղինակներին: Հայերէն լոյս են տեսել Արիստո-

տելի, Պլատոնի, Ցիցերոնի, Սենե-կայի, Թուկիդիտի, Քսենոֆոնի, Տակիտոսի, Սալիստոսի, Հոմե-րոսի, Վիրգիլիոսի, Սոֆոկլեսի, Եւ-րիպիդեսի, Ֆիրդուսու, Դանթի, Խայեամի, Տաստյի, Շեքսպիրի,

Սերւանտեսի, Վոլթերի, Մուլիերի, Հիւգոյի, Գեթէի, Շիլլերի, Տոլս-տոյի, Պուշկինի, Լերմոնտովի, Գո-գոլի, Տուրգենի, Գորկու, Չեխո-վի եւ շատ ուրիշների երկերը: Հայ տպագրութեան միջոցով

մարդկութեան սեփականութիւնը դարձաւ որոշ յոյն եւ լատին դասական հեղինակների այն երկերը, որոց բնագրերը կորել են, իսկ նրանց հայերէն թարգմանութիւնները, որ կատարել էին հինգերորդ դարում, մնացել էին եւ հասել մեր ժամանակները:

Հայկական տպագրութեան առաջին օջախ՝ Վենետիկից յետոյ, հետզհետէ տպագրութեան օջախներ են ստեղծուում Կոստանդնուպոլսում, Ջոնում, Նոր Ջուղայում, Ամստերդամում, Փարիզում, Մարսելում, Լիվոռնոյում, Ջմիւռնիայում, Լոնդոնում, Մադրասում, Կալկաթայում, Թրիեստում, Պետրզբուրգում, Նոր Նախիջեւանում, Հաշտարիխանում, Վիեննայում, Սոսկայում, Թիֆլիսում, Երուսաղէմում, Թեոդոսիայում եւ այլ հայկական գաղութներում:

Աշխարհի համարեա բոլոր երկրներում գոյութիւն են ունեցել հայկական տպագրութեան օջախներ: Նրանց ցանցը տարածուում է Ամերիկայից մինչեւ Ճաւա, Եգիպտոսից մինչեւ Շւեդիա: Այդ օջախների թիւը հասնում է մի քանի հարիւրի, որոնցից մօտ երեք տասնեակը հանդիսացել են խոշոր կուլտուրական օջախներ: Կանգ չառնելով բոլոր օջախների պատմութեան ու նրանց ունեցած գործունէութեան վրայ այստեղ մենք կը տանք ընդհանուր ծանօթութիւններ միայն մի քանի կարեւորագոյն օջախների մասին:

Ինչպէս վերը նշուեց հայ տպագրութեան օրրանը եղել Իտալիայի Վենետիկ քաղաքը: Դեռեւս Կիլիկեան հայկական իշխանութեան օրերից (XI-XIVդդ.) հայերը առեւտրական սերտ կապ են ունեցել Վենետիկի հետ:

Մինչեւ հայերէն առաջին գրքի տպագրութիւնը, Վենետիկում երկար ժամանակ գոյութիւն ունէր հայկական գաղութ: Առաջին գրքի տպագրութիւնից յետոյ դեռեւս երկար ժամանակ այդ գաղութը նշանակալից դեր է կատարել հայ իրականութեան մէջ: Իսկ 1717 թիւն, երբ XVIII դարի հայ ակա-

նաւոր լուսաւորիչ Մխիթար Սեբաստացին իր միաբանութիւնը փոխադրում է Վենետիկի Ս. Ղազար կղզին, Վենետիկը այնուհետեւ դառնում է հայ տպագրութեան խոշորագոյն օջախներից մէկը:

Վենետիկը առաջին քաղաքներից մէկն էր, որտեղ դեռեւս 1469 թւից մուտք էր գործել Գուտենբերգի անմահ գիւտը: Եւ այն ժամանակ, երբ լոյս տեսաւ Յակոբ Մեղապարտի «Պարզատունարը», Վենետիկում գործում էին արդէն երկու հարիւրից ակելի տպարաններ, լոյս էին տեսնում շատ լեզուներով գրքեր: Մեր առաջին տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտը չէր կարող անտարբեր մնալ այդ ժամանակակից տպագրական ու հրատարակչական եռուզեռի, ժողովրդի զարգացման գործում տպագրութեան ունեցած խոշոր դերի նկատմամբ: Նա եղաւ առաջինը մեր իրականութեան մէջ, որ օգուտեց մարդկութեան ստեղծած հանճարեղ այդ գիւտից՝ անմահացնելով իրեն մեր մշակութի պատմութեան մէջ:

Տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտը, որ հաւանաբար ունեցել է եւ իր գործակիցները, հայկական բոլորագիր հիման վրայ ստեղծում է հայերէն տպագրական տառեր եւ 1512թ. տպագրում է իր «Պարզատունարը» որը ինչպէս նշուեց, ժողովրդի գործածութեան համար մի հրատարակութիւն է: Նրա մէջ ցոյց են տրւած եկեղեցական տօները եւ, բացի դրանից, ինչպէս սովորաբար լինում էր այդ ժամանակ, բովանդակում է նոյնպէս մեկնաբանութիւններ, հետեւեալ ենթաբաժիններով՝ «Կաղանդացոյց», «Նշանացոյց», «Երագացոյց», «Ծննդեան տղայոց» եւ «Մարմնախաղաց»:

Տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտը հետեւեալ 1513 թականին նոյն տպարանում տպագրում եւ հրատարակում է չորս անուն ուրիշ գրքեր, դրանք են «Պատարագատետր», «Ուրբաթագիրք», «Աղթարք» եւ «Տաղարան»: Սրանք են հայ տպագրութեան երախայրիքը՝ հայերէն առաջին

տպագիր գրքերը: Այդ հրատարակութիւնների շարքում առանձնապէս ուշադրութեան արժանի է վերջինը՝ «Տաղարանը», որը մի ժողովածու է եւ բովանդակում է մեր միջնադարի բանաստեղծներ Յովհաննէս Թլկուրանցու, Ֆրիկի, Մկրտիչ Նաղաշի տաղերը, ինչպէս նաեւ Ներսէս Շնորհալու 137 չափածոյ հանելուկները:

Հայ առաջին տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտի հրատարակչական գործունեութեան գնահատմամբ հարցում իրաւացի չեն եղել մեր որոշ բանասէրները պահանջելով, որ նա իր այդ հրատարակութիւնների բովանդակութեան (մասնաւորապէս «Աղթարքի» եւ «Ուրբաթագրքի») համար կանգնի «հասարակական դատարանի» առաջ: Եթէ համեմատում ենք Յակոբի հրատարակութիւնները այդ ժամանակակից եւ նոյնիսկ դրանից յետոյ ուրիշ ժողովուրդների առաջին տպագրութիւնների հետ, տեսնում ենք, որ վերջիններս իրենց տպագրութեան առաջին շրջանում հրատարակել են միայն կրօնական ու եկեղեցական գրքեր, շատ յետոյ միայն աշխարհիկ բովանդակութեամբ գրքեր: Յայտնի է, ռուս առաջին տպագիր գիրքը լոյս է տեսել 1564 թւին: Այդ առաջին գրքից մինչեւ XVII դարի երկրորդ կէտը տպագրել են բացառապէս կրօնա-եկեղեցական գրքեր՝ Աւետարաններ, գործ առաքելոցներ (ապոստոլներ), ժամագրքեր, խորհրդատետրեր եւ այլն:

Առաջին գիրքը, որ իր բովանդակութեամբ կիսաեկեղեցական եւ կիսաաշխարհիկ է, տպագրել է 70 տարի յետոյ 1634 թականին: Իսկ մաքուր աշխարհիկ բովանդակութեամբ առաջին գիրքը տպագրել է 1647 թականին:

Մինչդեռ, Յակոբ Մեղապարտի հրատարակութիւնները, բացի մէկից («Պատարագատետր»), եղել են ժողովրդական, աշխարհիկ բնոյթի գործեր: Ինչ վերաբերում է «Ուրբաթագիրք»-ին եւ «Աղթարք»-ին, մասամբ եւ «Պարզատունար»-ին, որոնց բովանդակութիւնը, ինչպէս ասում են մեր բա-

Նոր Ջուղայի տպարանի հիմնադիր՝ Խաչատուր Կեսարացի

նասերներից ոմանք, «յետադիմական», «սնոտիապաշտական» է, որի համար եւ դատապարտում են նրան, ճիշտ չեն: Մեր կարծիքով, նման բովանդակութեամբ ժողովրդական գրքերի հրատարակութիւնը տպագրիչի կողմից սուրբ է եղել իր ժամանակին, ժողովրդի պահանջներին: Յակոբ Մեղապարտից շատ յետոյ էլ, անգամ մինչեւ մեր դարի 20-ական թականները հայերէն գրքեր էին տպւում երագահանով, վիճակախաղով եւ այլն, բայց ոչ ոքի մտքով չէր անցնում նման գրքերի հեղինակներին եւ դրանց տպագրիչներին «հասարակական դատարանի» առաջ քաշել: Վերջապէս միայն «Տաղարանն» էլ բաւական է, որ մեր առաջին տպագրիչը իր հրատարակչական գործունեութեամբ դասւի մեր կուլտուրայի առաջադէմ ներկայացուցիչների շարքը:

*Աղբիւր՝
հատուած «Հայ տպագիր
գիրքը եւ տպագրութիւնը» գրքից,
Երեւան, 1963, չնչին
խմբագրութեամբ*

ԷԴԻԱՐԴ ՆԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻ ՆՈՐԱՏԻՊ ՔՆՈՒՆ ԵՄ ԷՏԻՒԴԻ

ԳՐՔԻՉ

Գնում եմ Էտիւսի
ոլորապտոյտ ճանապարհով
իջնում եմ ձորը

Մէջքը ցցում
առողջ ցուլի պէս
հիմ կամուրջը
կանգնած է գետի մէջտեղում

Գետը
թիկնապահ ծառերի ուղեկցութեամբ
արքայավայել
համդարտ ու խաղաղ
իր հեռաւոր աթոռանիստը

Դիմացս
հեռում
ժայռերից կառչած
ծառերը
ամուր գրկած
գիւղական մի քանի տեսակ
կախել են ձորից
ու նայում են մշտափոփով հրաշքին

Թռչկոտելով քարափների վրայով
մօտենում են
գետի մէջ ցցւած
անհնազանդ
չնկարող փշատներին

Կամաց
կամաց
ձգում են Արարչի շունչը
նշմարում են
Սոհրաբի տեսած ոտնահետքերը

Ժայռերի մօտ
մի մեծ թզենու տակ
նստած է Աստուած
ծայնում է
-յոզնեցի վերեւներից
երբեմն ուզում եմ Մարդ լինել

Բացում եմ էտիւդնիկս

ու մտածում եմ
«ծերուկը ցնդել է
կամ էլ խօսք է քաշում
երեւի չի պատկերացնում
Մարդ լինելու դաժանութիւնը»
ժպտում է
-ուզում եմ ձեզ նման վայելել

Ներկայանալի վրայ
գոյները շուրջպար են բռնել

«Կեանքը միայն վայելք չէ»

-Թէկուզ
ասում եմ
հիմա մի քանի րոպէ անշարժ մնա
ուզում եմ դիմանկարդ յաւերժացնել

Նկարում եմ
նկարում եմ երկինքը
ժայռերը
թզենին
գետի ջրերում լողացող արեւին
խմում եմ ծիրանի օղի ու
մտածում եմ
«Մարդը երբեմն կարող է աստուածանալ
բայց դու
Աստուած իմ
դու
դատապարտուած ես միշտ Աստուած մնալ»

-Լաւ
ասում է Աստուած
ձեզանից պրծում չկայ
ցոյց տուր նկարդ

Ասում եմ
-յաջող չստացւեց

-Ոչինչ
ասում է Աստուած
կարելորդ արարման խորհուրդն է
եթէ ինչ-որ բան թերի է մնացել
տանը կը նայես հայելուն
ու կաւարտես
դիմանկարս

Դէ ես գնացի
-Ուր ասում են
ժպտում է
գնում են էտիւդի

Վառեցի
այգուս չորացած խոտերը
բոյրը անուշ էր
յուշեր արթնացող
միայն չիմացայ
քանի մրջին ու միջատ
իմ հրավառութեանը
զոհ դարձան

ՄԱՀԻԱՆ ՀԵՐԹ

Ցուրտ ու խաւար տարիներին
հերթի են կանգնել
հացի համար
նաւթի համար
ջրի համար
եւ

Մշտապէս տուն են վերադարձել
ձեռնունայն ու գլխիկոր
խեղճ ես խեղճ ասում էին տնեցիները

Էհ ինչ անեն
ուզում էի
հերթը հերթ լինի
օրէնքը օրէնք,
արդարութիւնը արդարութիւն...

Հիմա նորից
ամէն օր
հերթի են կանգնում
մահւան հերթի
եւ ամէն օր տուն են վերադառնում

Ձեռնունայն ու գլխիկոր
բայց տնեցիներն ու ընկերներս չգիտեն
ուր են գնում եւ
ի՞նչի հերթ է
վախենում են
նորից նախատեն ու ասեն
խեղճ ես խեղճ

Ասում են դրախտը համբերատարներինն է
ասում են

Կանգնեցի անդունդի եզրին
Պարանի մի ծայրը ամրացրի հորիզոնի գծին
իսկ միւս ծայրը օղակեցի պարանոցիս

Յիշեցի որ պարանը լւացքի պարան է
որից կախած էր
իրիկւայ սիւքից դողացող
մաքուր սաւանները յիշողութեան

Ինչ լաւ է որ դու հեռու ես
դու շատ հեռու ես
եւ
անդունդը լցւած է ծիրանի բոյրով
եւ
«Պէտք է հասնել հանդիպման վայրը՝
ծառի եւ Աստծոյ...»:

ԷԴԻՄՐԴ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ Ե

- 1-«**4-ը ապրիլի**» բանաստեղծութիւնների ժողովածու. 1992թ.«Տապան», Երեւան
- 2-«**Անառակ որդի**» բանաստեղծութիւնների ժողովածու, 1996թ.«Այբ-բեն», Լոս Անջելես
- 3-«**Իմ սիրաը լեռներում չէ**» բանաստեղծութիւնների ժողովածու, 2002թ.«Այբ-բեն», Լոս Անջելես

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- 1-«**Քոռ բու**» Իրանական պատմրածք եւ վիպակ 1992թ.«Տապան», Երեւան:
- 2-«**Մի այլ ծնունդ**» Ֆորուդ Ֆարրուզի, բանաստեղծութիւնների ժողովածու, 1996թ.«Այբ-բեն», Լոս Անջելես
- 3-«**Կանաչ ծաւայ**» Սոհրաբ Սեփեհրի, բանաստեղծութիւնների ժողովածու, 2000թ.«Վան Արեւան» Երեւան
- 4-«**Փոքրիկ սիրտս ու՞մ նիքեմ**», Իրանական ժամանակակից հեքիաթներ, 2000թ.«Վան Արեւան», Երեւան
- 5-«**Ձահակ**» Իրանական ժամանակակից դրամատուրգիա, 2003թ.«Աղբիւր»Երեւան.

- 6-«**Ոսկէ գմբէթ**» ժամանակակից Իրանական պոէզիա, 2005թ.
- 7-«**Մարգարէի արեւածագը**» Իրանական ժամանակակից պոէզիան/Իսլամական յեղափոխութիւնից յետոյ, 2006թ.«Հայաստան», Երեւան
- 8-«**Մուրք Դուրան**» հայերէն ամբողջական թարգմանութիւնը եւ ծանօթագրութիւնը 2006-2007թթ. «Հայաստան» Երեւան.
- 9-«**Մասնաւի պատումներ**» Մոլաի 2007թ. Հայաստանում
- 10-«**Ղէյսար Ամինփուր**» բանաստեղծութիւնների ընտրանի, 2008թ. Հայաստան, Երեւան
- 11-«**Նազելի նոճին**» Իրանական հեքիաթներ, 2008թ.«Հայաստան» Երեւան.
- 12-«**Թարմ օդ**» Ահմադ Շամլու, բանաստեղծութիւնների ընտրանի, 2008թ.«Հայաստան» Երեւան.
- 13-«**Թեւերը թռից բանաստեղծութեանս կողին եւ հեռացաւ**» Վահէ Արմէն 2011թ.«Հայաստան» Երեւան.
- 14-«**Փողոցների Նաւաստին**» Շամս Լանգեարուդի, 2011թ.«Հայաստան» Երեւան:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՐԵՒՍԱՆԵՐԸ

Շրջեք Երեւանի փողոցները եւ արեւածաղկի կոճ վաճառող չքաւոր կանանց եւ մեքենաների վրայ տախտակ խաղացող տղանարդկանց կողքին կը նկատէք նաեւ երեխաների աչքառու ներկայութիւնը: Բազմաթիւ երեխաներ, վառ հայեացքներով, ուրախ, որոնք խաղում են քաղաքի ցանկացած փողոցում:

Երեւանի բնակարանային բլոկների միջեւ ընկած բակերը, ուր բոլոր բնակիչները ճանաչում են միմեանց, այս երեխաները խաղալու վայրն է: 2001 թւականի ամռանը, անգլերէն հայկական AIM ամսագրի լուսանկարիչ Վիրո Տէր Կարապետեանը, Թումանեանի 33-ում ընկերակցել է բակի երեխաներին եւ լուսնակրներ է նրանց, հնացած մեքենաների եւ աւերած պատերի միջեւ: Միջավայր, որ առանց նրանց ներկայութեան մռայլ տպաւերութիւն կը թողներ անցորդի վրայ, եւ որ նրանցով եռում է կեանքով:

ԱՄՆ-ի Բոստոնում հաստատուած լուսանկարիչ Տէր Կարապետեանը գրում է. «Երեխաները իրենց իւրովի անմեղութիւնն ունեն: Կարծարատիպերը, փողոց ու ուժը դեռ չեն փչացրել նրանց: Նրանք ոչ ցեղ են հասկանում ոչ կրօն: Նրանք պարզապէս ապրում եւ խաղում են»:

Այս երեխաները հինակակնում անկախութիւնից յետոյ ծնւած ու աճած սերունդն են. նրանք հիմա Երեւանի փողոցներում հանդիպած երիտասարդներն են: Նրանք սովետական շրջանում չեն ապրել եւ Երկրի ապագան կախուած է նրանցից:

Լուսանկարները՝ Վիրո Տէր Կարապետեան

ՃՈՒՋԱՀԱՆՂԵՄՆԵՐ ՇԱՐԱՄԲԷՅԵԱՆԻ ԱՆԻԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ

Արմինե Մելիք-Իսրայելեան

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈԽԱԿԵՐ- ՊՈՒՄՆԵՐ...

Երեւանի Յովհաննէս Շարամբէյեանի անուան ժողովրդական ստեղծագործական կենտրոնում բացել էր «Երկխօսութիւն բնութեան հետ» խորագիրը կրող ինքնատիպ ցուցադրութիւնը, ուր ներկայացւած էր փորագրիչ Սուրէն Աւագեանի ինքնատիպ հաւաքածուն: Բնութեան փոխակերպումներ յիշեցնող փայտէ քանդակներն իրականում բնաստեղծ են, առանց մարդկային մտքի ըստեղծագործական միջամտումի: Հիմնականում ընկուզենի ծառի ելուստները հաւաքելն ու կեղեւազատելով արտասովոր գեղեցկութեամբ այս իւրայատուկ քանդակաշարքը հաւաքագրելը՝ Աւագեանի հիմնական զբաղմունքն է մօտ մէկ տասնամեակ: Նրա երկխօսութիւնը բնութեան հետ բաւականին արտասովոր պայմաններում սկսեց.

-Երկարատեւ հիւանդութիւնից յետոյ էր, մի կերպ ինքս ինձ ստիպեցի բակ դուրս գալ...Եւ հէնց այդ պահին երբ հայեացքս ընկաւ դիմացի ծառից կարծես ինձ նայող ելուստին՝ տարօրինակ ձգողականութիւն զգացի, մէջս նրան ծառից անջատելու ցանկութիւն ծնւեց: Ու այդ օրւանից արդէն ինը տարի է ինչ շարունակւում է իմ զրոյցը ծառերի հետ, - ասում է փորագրիչը, ում զգայական աշխարհը բացառիկ յարաբերակցութեան մէջ է բնութեան հետ: Ինքնատիպ քանդակաշարքը, որոնք ներկայացւած էին ցուցադրութեան մէջ պատկերային յստակ ձեւ ու բովանդակութիւն են

կրում իրենց մէջ. կանանց կիսանդրիներ, մարդկային դէմքեր, ռէալ եւ աքստրակտ մտածողութեան յստակ դրսեւորումներ պարունակող փայտեայ ելուստները իւրօրինակ մթնոլորտ են ստեղծում: Ինքնատիպ այս հաւաքածուն, որն օրաուր համալրւում է նոր ու մէկը միւսին չկրկնող բնաքանդակներով՝ հիմնականում ընկուզենու ելուստներից են, մշակման պրոցեսներ համարեա թէ չանցած, քանի որ ընդամենը ենթարկւում են հասարակ յղումի... Ակամայից յիշում ես հանճարեղ Միքելանջելոյի խօսքերը, երբ իր հրաշալի հրեշտակի քանդակով հիացած Պապին նկարագրում է իր ստեղծագործութեան հանդէպ ունեցած իր մօտեցումը՝ «Հրեշտակն այդ մարմարի կտորի մէջ էր թաքնուած, ես ընդամենը քարի աւելորդ մասերն են հեռացրել նրանից...»:

-Ընկուզենին յիշողութիւն ունի, նա ֆիքսում է մարդուն, - ասում է բնութեան իւրօրինակ «պեղումներով» հմայած փորագրիչը, ում համոզմամբ՝ բութեան զանձարանի դուռը ամէն մարդ իր բանալիով է բացում... Նայելով խնամքով յղկւած ու հաւաքագրւած այս բնաքանդակներին համոզւում ես, որ նրանց հեղինակի՝ Սուրէն Աւագեանի գտնւած երջանկութիւնը հէնց այս ինքնատիպ քանդակաշարքի մէջ է, որոնք մի օր կը զբաղեցնեն իրենց տեղը թանգարանում ու գուցէ՛ գիտութեան զարգացումների մի ժամանակահատուածում հնարաւորութիւն տան մարդ արարածին բացայայտելու եւ վերծանելու

բնութեան կողմից արւած այս հետաքրքիր «մեսիջ»- հաղորդագրութիւնները... Մարդկային ուղեղի յստակ քանդակ յիշեցնող բնաքանդակը, ուր չկայ մարդկային որելէ միջամտութիւն՝ վերը ասւածի յստակ սպասելիք է ներշնչում դիտողին, առաւել եւս, երբ հպւում ես իրենց հետաքրքիր էներգետիկ դաշտով օժտւած այս բնաստեղծ քանդակներից իւրաքանչիւրի հետ, որոնցից մէկը կնոջ կիսանդրի է ասես, միւսը՝ յայտնի ռուս պոէտի Ալեքսանդր Պուշկինի կիսանդրին, յաջորդը՝ կենդանակերպ նշան, մէկ ուրիշը՝ անտիկ շրջանի ֆիգուրատիւ քանդակ եւ այլն...

Սուրէն Աւագեանի հաւաքածուն բնութեան խորքային ծայների ու երկխօսութեան արձագանքն է, նրա բարձրաձայնումը այն մասին, որ աւարտ, վերջ եւ մահ չի լինում, գուցէ՛ փոխակերպւում, վերածնում ու նոր սկիզբ...

« ՀՈՂԻ ԱՋՔԵՐՈՎ »

Անահիտ Զուվալակեանի ներկայացրած ստեղծագործութիւններով իր ինքնատիպ ցուցադրութիւնների շարքն է լրացնում Շարամբէյեանի անուան ժողովրդական արւեստի ստեղծագործական կենտրոնը, ուր «Հողի Աջքերով» խորագիրը կրող ցուցահանդէսը հայ կնոջ ստեղծագործ մտքի թռիչքի մասին է խօսում:

Յիսուներեքամեայ հայ կնոջ համար ստեղծագործելը ամենօրեայ պահանջ է, հոգու բարութիւնը տեսանելի ու շօշափելի դարձնող դրսեւորում, որի շնորհիւ առաջին հայեացքից

մեր առօրեայում հանդիպող թափօնները կարող են դառնալ մէկը միւսին երբեք չկրկնող ստեղծագործութիւններ, ինքնատիպ մտածողութեան ու երեւակայութեան արգասիքներ:

Մասնագիտութեամբ դեղագործ տիկին Անահիտի եւ նրա լուսահոգի ամուսնու երազանքն էր ծովային աշխարհի յիշեցնող խորտկարան կառուցել, ուր ինտերիերն ամբողջապէս ջրային աշխարհի գեղեցկութիւնն ու հմայքն էր կրելու:

Գնեցին բաւականին քանակութեամբ խխունջներ եւ այլ ծովագոյացութիւններ, որոնք տիկին Անահիտի շնչի տակ պիտի կենդանացնէին ամուսինների հետաքրքիր երազանքը... Աւաղ, ժամանակն ու ճակատագիրը այլ ընթացք կանխորոշեցին... Ամուսնու մահուանից յետոյ տիկին Անահիտը սկսեց ստեղծագործել, խխունջէ գորգեր, լուսամփոփներ, զարդատուփեր ու զարդեր եւ այլ կիրառական առարկաներ պատրաստել, իսկ ստեղծագործ միտքը նիւթի սպառումի առջեւ չնահանջեց եւ արդէն մէկ տասնամեակից աւելի է, որ նա զարմացնում է իր դիտողին իր շնորհալի աշխատանքներով ու

ինքնատիպ մտածողութեամբ: Բանջարեղէնների կեղեւներ, մրգերի կորիզներ ու բնամթերքի այլ ոչ պիտանի մի հսկայական թափոնային զանգուած հասարակ չորացումից յետոյ Ջուլվալակեանի ձեռքերով դառնում է կոմպոզիցիա, ասելիք ունեցող մի ինքնատիպ կոլաժ: Սմբուկի, դոմի ու սոխի չորացած կեղեւներով ծաղկային կոմպոզիցիաները, դեղձի, ծիրանի, ընկոյզի ու բալի կորիզներով կոլաժաքանդակները Անահիտ Ջուլվալակեանի ներաշխարհից եկող արծագանքներ են, ինչպէս ինքն է ասում «Այս աշխատանքները նոր խօսք են, զարմանալի ու հետաքրքիր խօսք, նաեւ վկայում

են այն մասին, որ բնութեան մէջ ոչ պիտանի ոչինչ չկայ...»: Իւրայատուկ ցուցահանդէսի հեղինակը հայկական մրգերի կորիզներով հսկայ ծառի ստեղծման մի նոր ու համարձակ երազանք ունի, որը աշխատատար լինելուց զատ իր արւեստի հանդէպ անսահման նւիրում ու սեր ունեցող հայուհու ստեղծագործական համարձակութեան նոր շունչն է դառնալու վստահաբար:

ԻՐԱՆԻ 44-ՐԴ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Արման Տ.Ստեփանյան

Յամահայկական խաղերը իրանահայ կեանքում համարվում են ամենակարեւոր մարզական իրադարձութիւնը: Այն մարզական մրցութիւնն է, որ իր մէջ է ընդգրկում Իրանի բոլոր հայկական գաղութները: Այսպիսով ամէն տարի ամռան վերջին շաբաթը բոլոր հայկական գաղութներից ժամանած մարզիկները, տարբեր մարզաճիւղերում մրցում են միմեանց հետ: Ընհակառակ Հայաստանում կայացող համահայկական մարզական խաղերը, որում մասնակցում են աշխարհի բոլոր կողմերից ժամանած հայ մարզիկ եւ մարզկուհիները ներկայացնելով իրենց քաղաքը, Իրանի համահայկական խաղերում կարգն այլ կերպ է: Այս մրցութիւններում իրանահայ գաղութի իւրաքանչիւր միութիւն իր մարզիկներն է ներկայացնում այս խաղերին: Մրցութիւնները համաձայն անցեալ տարիներին տեղի են ունենում Իրանի մայրաքաղաք՝ Թեհրանի ամենամեծ մարզամշակութային կազմակերպութեան մէջ՝ «Արարատ» մարզաւանում: Այս տարի մրցութիւնների 44-րդ շրջանն էր, եւ չնայած իրանահայ համայնքի առջեւ ծառայած բոլոր խնդիրների, մրցութիւնները տեղի ունեցան շատ բարձր որակով: Դրանից բացի կարելի է նշել նաեւ արդէն մի քանի շրջան

տեղ ընկած երեւոյթի մասին՝ դա Հայաստանից հրաւիրող մագրկիների ներկայ գտնւելն է այս մրցութիւններին: Այս շրջանի մրցութիւնները տեւեց մէկ շաբաթ՝ Սեպտեմբերի 13 մինչեւ 20-ը: Բացման արարողութիւնը կատարեց Սեպտեմբեր 13-ի երեկոյեան ժամը 7:30-ին «Արարատ» մարզաւանում: Բացման հանդիսաւոր արարողութեանը ներկայ էին Թեհրանի հայոց թեմի առաջնորդ՝ Տէր Սեպուհ Արք. Սարգսեանը, Իրանի Իսլամական հանրապետութեան՝ խորհրդարանում իրանահայութեան պատգամաւոր՝ Պրն. Կարէն Խանլաեանը, Իրանում Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան՝ Պրն. Գրիգոր Առաքելեանը, Արարատ մարզաւանի նախագահ՝ Պրն. Խալոյեանը, եւ շատ ուրիշներ: Բացմանն էին հրաւիրել նաեւ Վարդան Վարդանեանը եւ դոկտ. Հասան Ղաֆուրի Ֆարդը: Վերջինս իր ելույթում նշեց թէ չնայած որ ամառայ վերջին շաբաթը բոլոր իրանցիները ցանկանում են անց կացնել Իրանի հիւսիսային շրջաններում, սակայն ես այս օրերին միշտ անհամբեր սպասում եմ իմ շատ սիրելի հայ հայրենակիցների հրաւերին եւ գերադասում եմ ներկայ գտնւել այս գեղեցիկ մրցութիւնների բացմանը, իսկ հրաւեր ստանալու պէս անպայման այն նշանակում եմ, որպէսզի չմոռանամ մրցութիւնների թւականը: Ինչպէս գիտեք՝ այս ամէն տարւայ հայկական կեանքի իրականութիւնները շատ ուղակիօրէն արտացոլում է հայկական բոլոր ասպարէզներում: Այս տարի եւս հայկական կեանքը տեսաւ երկու գլխաւոր դէպք՝ մէկը շատ ուրախալի, իսկ միւսը՝ ոչ: Առաջինը դա հայ շախմատիստների փայլուն յաղթանակն էր Թուրքիայի Իստամբուլ քաղաքում կայացած շախմատի միջազգային

40-րդ օլիմպիադայում: Այս մրցութիւններում Հայաստանի շախմատի ազգային հաւաքականը շատ փայլուն հանդէս եկաւ եւ կարողացաւ դառնալ աշխարհի ախոյեան: Այսպիսով Հայաստանը առաջ անցնելով շախմատում իր աւանդական մրցակցից՝ Ռուսաստանից եղաւ միակ երկիրը, որին յաջողեց դառնալ շախմատի օլիմպիադայի մրցութիւնների եռակի ախոյեան: Այս իրադարձութիւնը այնքան կարելու էր, որ անգլիական յայտնի լրատւամիջոց BBC-ն մի յօդուած հրատարակեց այս վերնագրով՝ «Հայերը աշխարհի ամենախելացի ազգն են»: Այս յաղթանակի մասին խօսեցին գրեթէ բոլորը: Իսկ երկրորդը՝ դատմարդի մարդաստան աղբերջանցի բանակի սպայ Ռամիլ Սաֆարովի ազատ արձակումը եւ ապա նրան ազգային հերոսի կոչում պարգեւելն էր Ադրբեջանցի նախագահ Իլիամ Ալիեւի կողմից: Այս մասին շատ երկար խօսեց պատգամաւոր Կարէն Խանլարեանը, ասելով թէ՛ Ադրբեջանի կառավարութիւնը իր այս արարաբքով եւս մէկ անգամ ողջ աշխարհին ապացուցեց իր հակահայ քաղաքականութիւնը՝ ցոյց տալով իր կառավարական տերորիստական բնոյթը: Ինչպէս նաեւ խօսեց այն մասին, որ երբ նման արարքներ խստօրէն չեն դատապարտուում ապա այլ երկրները ինչպէս Թուրքիան իրենց առիթ են տալիս այն կրկնել մի այլ կերպ՝ պաշտպանելով Սիրիայի ապստամբներին:

Էջ 21-ի լուսանկարները՝ Անի Ղեկիչեան

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՔԵԲԷ (ԿՈՏԼԵՏ)

Բաղադրուժիւն

Չաւար	2 թէյի բաժակ (թրջած)
Աղացած միս	350 գրամ
Սոխ	4 գլուխ միջակ
Նուշի փոշի	3 ճաշի գդալ
Ընկոյզի փոշի	3 ճաշի գդալ
Չամիչ	2 ճաշի գդալ
Թթու լիմոնի աղ	1 ճաշի գդալ
Աղ, պղպեղ, դեղին կոճ, համեմունք	ըստ ճաշակի

Պատրաստման եղանակ

Խմորը պատրաստելու համար, նախ, 150 գրամ աղացած միսը եւ թրջած ձաւարն ու մի գլուխ աղացած սոխը խառնել . աւելացնել աղն ու այլ համեմունքը եւ լաւ հունցել:

Քէբէի միջուկը պատրաստելու համար, 3 գլուխ սոխը մաքրել ու մանրացնել, ապա 200 գրամ մնացած մսի հետ խառնել ու բովել, եւ վերջում աւելացնել նաեւ ընկոյզը, նուշը, լիմոնի աղն ու համեմունքը եւ բոլորը միասին բովել: Խորհուրդ եմք տալիս չամիչը վերջում լցնել:

Այնուհետեւ պատրաստած խմորից վերցնել մի ընկոյզի չափ, բացել ու միւս խառնուրդից որպէս միջուկ մի փոքր կտոր դնել մէջը եւ հաւաքել ու գցել իւղի մէջ ու տապակել. կարելի է միջուկի համար ըստ ճաշակի՝ աւելացնել կամ պակսեցնել նուշը, ընկոյզը եւ չամիչը:

Վերջում քէբէները զարդարէք թարմ կիտրոնով կամ մաղադանոսով:

Բ Ա Ր Ի Ա Խ Ո Ր Ժ Ա Կ

ՏՆՏԵՍՈՒՅՈՒ ԱՆԿԻՆ ՍԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐ

Քարին Եաղուրի

-Սառնարանի մակերեսը մաքրելու համար, բաւական է մի քանի կաթիլ փայտեղէն մաքրելու հեղուկ կաթեցնել նուրբ կտորի վրայ ու դրանով տրորել սառնարանը. անմիջապէս կը մաքրուի:

-Սառնարանի խոնաւութիւնը վերացնելու նպատակով, բաւական է մի փոքրիկ ամանի մէջ աղ լցնել ու դնել սառնարանի մէջ:

-Օջախի (փուռի) տհաճ հոտը վերացնելու համար, տապակի մէջ լցնել ջուր ու քացախ եւ դնել օջախի մէջ եւ այն վառել: Մի քանի րոպէ թողնել, ապա հանգցնել: Քացախը կոչնչացնի տհաճ հոտը:

-Մոմերը, երկար վառելու ու քիչ կաթիլներ թափելու համար, դրանք մի քանի ժամ օգտագործելուց առաջ, թողէք սառցարանում:

-Ծխախոտի տհաճ հոտը սեմեակում կարելի է ոչնչացնել մի վառ մոմով:

-Ջրամանի կամ շշի տակը, երկարատեւ օգտագործելուց, կորցնում է իր փայլը ու տգեղ տեսք ստանում: Նրա փայլը վերադարձնելու ու վերստին թափանցիկ դարձնելու համար մի գթալ աղ ու մի թէյի բաժակ քացախ լցնել այդ սափորի կամ շշի մէջ ու թողնել մնայ: Շուտով կը տեսնէք, որ նախկինից այն աւելի փայլուն կը դառնայ:

-Որպէսզի ձեր ճենապակեայ սպասքը փայլեն, կարող էք դրանք լաւացնելու ժամանակ վերջին անգամ ողողէք քացախով:

-Մրջիւնների դէմ պայքարելու հա-

մար կարող էք 2.5 բաժակ ջուր, 1.5 բաժակ սպիտակ քացախ ու 2-ից 3 ճաշի գդալ աման լաւացնելու հեղուկ խառնել եւ լցնել ջրցան ամանի մէջ ու շաղ տալ մրջիւնների բոյնի առջեւ:

-Եթէ քնելուց խանգարում են ձեզ մոծակներն ու ճանճերը, իմացէք որ թարմ ու անուշահոտ ռեհանը նրանց դէմ պայքարելու լաւագոյն միջոցն է: Ուստի կարող էք ռեհան մի քանի տերեւ շարել անկողնու մօտ ու հանգիստ քնել:

-Որպէսզի ոսկին կամ արծաթեղէնը չսեւանայ, մի կտոր կաւիճ դրէք ձեր զարդատուփի մէջ: Կաւիճը ներծծում է խոնաւութիւնը եւ կանխում թանկարժէք զարդեղէնի սեւացումը:

-Պլաստիկ տոպրակները, բոլորովին յարմար չեն արծաթեղէն իրեր պահելու համար, եւ նրանց սեւացման պատճառ են դառնում:

-Դռների ու ապակիների երկաթ մասերը աւելի լաւ մաքրելու համար օգտուէք ալկոհոլից:

-Խոնաւացած ու յետոյ չորացած կօշիկների վրայ յայտնուած աղը, որը ամռան տօթին է առաջանում, մաքրէք ջրի ու քացախի խառնուրդով:

-Եթէ ձեր բազմոցի վրայ պատահաբար հեղուկ կամ իւղ թափեց, բաւական է այդ մասում լցնել աղ: Աղը քաշում է իւղը:

-Բազմոցի, աթոռի կամ սեղանի փայտը խորը ճաք վերցնելիս, բաւական է մի ընկոյզ կիսել մէջտեղից ու տրորել փայտի ճաքած մասին:

6				1				
						8		7
	4				2			
		2				5		
	7		9		6			8
9				5				4
	2				8			6
1		3		2		9		
			7					4

		9		5		2		
5								4
			9		7			
			2		4			
1								5
		3		1		6		
	3	5		6		7	2	
	1							8
	7	4		8		5	1	

1	2					7		
			7		9			1
			6			8		
					8			9
			1			2		6
	3	5			6			
		4	5			3		
				3				5
6					2			7

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Յ	ա	յ	ա	ս	տ	ա	ն	ա	ր	գ	ա	խ		ու
2		դ	ու	դ	ու	կ		ո	խ		կ	ն	ճ	ի	ռ
3	մ	ա	շ	ա		զ	ա	տ		բ	ե	կ	ու	մ	
4	ա	մ	ա		տ	ա	ր	ա	զ		ա		դ	ա	տ
5	մ	ա	ր	զ	ա	ր	ե		տ	ա	ն	կ	ի	ս	տ
6	ա	ն	ա	ր	զ		ս	պ	ի		ս	ու		տ	ի
7		դ	ր	ւ	ե	լ		ա	է	ք		շ	տ	ա	պ
8	վ	ա		ա	ր		օ	ն		ն	ե	տ	ե	լ	
9	ա	կ	ա	ն	ա	ծ	զ	ու	թ	իւ	ն		դ	ի	փ
10	տ	ու	փ		կ	ու	տ		ա	դ		ս	ի		է
11	ա	ռ		ֆ	ի	լ	ա	ն	թ	ր	ո	պ		տ	ա
12	ռ		ք	ա	ն	ա	կ		մ	ա	ս	ա	յ	ի	ն
13	ո	լ	ո	ռ		ր	ա	պ	ա		պ	ս	ա	կ	
14	դ	ու		ա	պ	ա	ր	ա	ն	ք		ու	ր	ի	շ
15	ջ	ր	ա	շ	ու	ն		ս		ծ	ա	մ	օ	ն	

Սու-Ռօ-Քու
 1-9 թվերը տեղադրել հորիզոնական եւ ուղղահայեաց սիւնեակներում այնպես, որ ոչ մի թիւ չկրկնւի ոչ սիւնեակներում եւ ոչ էլ 3x3 տնակներում

Անցեալ համարի պատասխան

**«Յոյս» երկշաբաթաթերթի
Վաճառում է**

«Արարատ» Մարզաւան-ում

միւսան օնկ - Խիւսն Զրրտ

տլֆն: 88030224

«Նաշրտ Զեշմէ» գրախանութ-ում

շիր քլ քրիմ Խն, Նիշ քիրշի Զիրշի,

«Նիշր Կիշմէ»

տլֆն: 88907766

«Զյա Ակումք»-ում

Խիւսն Զնքլ, Խիւսն Նօքլ Լօիտա,

Խիւսն Խարք, Տարհ 1

«Նքնն Զրմնէ Կերն»

«Շանք Սութրճ»-ում

Տիր քրճնօյի-Տիիիդքարիքի

քլք 116

տլֆն 77826617

ARA BURGER
FAST FOOD RESTAURANT

Արա Բըրգըր

ԱՐԱ ԲԵՐԳԵՐ

Տնօրէն՝ Ղազարեան

Tel: 77 82 13 30

77 82 13 29

Ադրս: Մքիիդէ, Խիւսն քլքըր քրի (Կննիշն), Կքաք Խիւսն քրմն,
Զնդի Խիւսն Տիիիդ Կիսի, քլք 4

TADEH

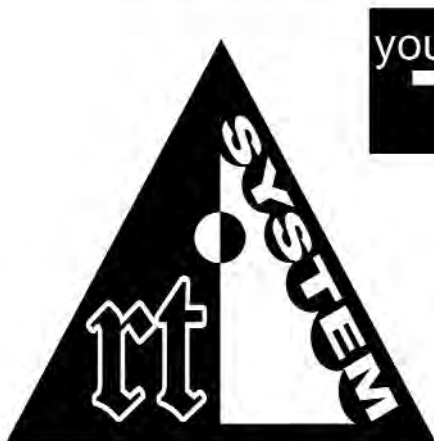
BARBER

քրտիդէ
քրտաքիդէ
Տրր քրճն Մօ
քրիմ ճադա

Խիւսն Տիար Տիրշ, քրքի Նօիար, քրրիշ Նօիար
Մարճ: 38 - 912293

Art

system

Arthur, Alen, Alex

ճնճա ՄաՏիդնիի Զճարի

ՏրրօյիՏ ք ճնքիր քիքըրի Լիշի յօիար ճնճն HP ք Տօշնի EPSON

տլֆն: 88321436-7 ք 88315343-4

քքՏ: 88833000

Ադրս: Կերն, Խիւսն ԶիրնՏիքնօյի, քրրի Տրաշ Խիւսն Տիիի.

Տարհ 7, քքիք Տօմ, Զաճ 5

۲۱ سال بعد از خلاصی از روپوش متحدالشکل دوران شوروی

دوهفته‌نامه
اجتماعی فرهنگی

هنرپوش

دوهفته‌نامه اجتماعی فرهنگی هووس

شماره ۵، ۱۳۱ مهر ۱۳۹۱
سال ششم

پانصدسالگی کتاب چاپی ارمنی

صاحب امتیاز و مدیر مسؤول:
لئون آهاروتیان

دبیر تحریریه: روبرت صافاریان

شورای نویسندگان:

کارمن آذربان

لیا خاچکیان

گارون سرکیسیان

آرمینه ملیک اسرائیلیان

مدیر هنری: لیا خاچکیان

ویراستار بخش فارسی: نسیم نجفی

وب سایت: کاجیک صافاریان

ورزش: آرمان در استپانیان

اشترک: کاترین یعقوبی

آگهی: آنی قلیچیان

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، بین

ولی عصر و فلسطین، شماره ۱۰۴۸

تلفن: ۶۶۴۹۵۱۸۰

۶۶۴۹۲۶۹۳

تله-فاکس: ۶۶۴۹۵۲۰۸

نشانی وب سایت:

www.hoos.com

وب سایت فارسی:

http://farsi.hoos.com

پست الکترونیکی:

hoos@inbox.com

چاپ: چاپ سبز آرنک

در این شماره

- ۲ در صفحات ارمنی این شماره هووس
- ۴ ۲۱ سال بعد از خلاصی از روپوش متحدالشکل دوران شوروی
جولیا هاکوپیان
- ۶ کردهای یزیدی در ارمنستان
نهر و زاگرس
- ۸ مصاحبه با درو بُقوزیان، عضو تیم برنده مسابقات رباتیک ۲۰۱۲
آنی قلیچیان
- ۱۰ گشتی در وین
آربی موسسیان
- ۱۳ معتقدات و خرافات شایع نزد ارمنه قدیمی جلفای اصفهان
هراند قوکاسیان
- ۱۴ دو داستان از مجموعه سقوط آزاد لئوناردو آلیشان

بخش ارمنی

- ۲ اخبار جامعه ارمنه ایران
- ۴ روزنامه/زگ درباره مقالات زبان شناسی ادبک مهربان
اینکا پطروسسیان
- ۶ بازتاب
روبینا آهانیان
- ۷ مفسران ارمنی از بیانیه پارلمان اروپا درباره عفو صفروف ناراضی اند

پانصدسالگی کتاب چاپی ارمنی

- ۸ عصر جدید فرهنگ نوشتاری ارمنی
آرام بابایان
- ۹ نقشه گسترش چاپ کتاب ارمنی
گاهنامه
- ۱۰ نخستین کتاب ارمنی کدام بود؟
- ۱۴ شعرهایی از کتاب می‌روم/تود بزنم
ادوارد هاخوردیان
- ۱۶ بچه‌های ایروان
ویرو در استپانیان
- ۱۸ دو نمایشگاه در مرکز هنرهای مردمی شارامبیبان
آرمینه ملیک اسرائیلیان
- ۲۰ ۴۴-مین دوره بازی‌های ورزشی سراسری ارمنه ایران
آرمان در استپانیان
- ۲۲ آشپزی
- ۲۳ خانه‌داری
- کاترین یعقوبی
- ۲۵ سرگرمی

تحلیل‌گران ارمنی از بیانیه پارلمان اروپا در محکومیت عفو صفروف ناراضی‌اند

ناظران سیاسی ارمنستان، بیانیه اخیر پارلمان اروپا را که در آن عفو رامیل صفروف، قاتل افسر ارمنی در مجارستان، توسط الهام علی‌یف رئیس‌جمهور آذربایجان محکوم شده است، یک پیروزی برای دیپلماسی ارمنستان تلقی نمی‌کنند. در این بیانیه گفته شده است که اقدام علی‌یف به بی‌اعتمادی میان دو کشور دامن می‌زند و به زبان مذاکرات صلح قره‌باغ است. به نظر نازک گالستیان، صاحب‌نظر امور سیاسی، در هیچ‌یک از بیانیه‌هایی که درباره این ماجرا از سوی کشورهای غربی صادر شده، اشاره‌ای به این نشده که اگر آذربایجان نتواند رفتارش را توجیه کند، آن‌ها اقدامات تنبیهی علیه آن کشور انجام می‌دهند. به گفته او این بیانیه‌ها «بی‌دندان» هستند. علاوه بر این، اجرای تصمیمات پارلمان اروپا برای کشورهای عضو اتحادیه اروپا الزامی نیست.

مانول سرکیسیان، دیگر کارشناس امور سیاسی، می‌گوید امید بستن ارمنستان به جامعه‌ی جهانی اشتباه است. این خود ارمنستان است که باید موضعش را در قبال رفتار آذربایجان قطعیت ببخشد. مثلاً می‌تواند شناسایی جمهوری قره‌باغ را در دستور کارش قرار دهد.

مقاله روزنامه آژگ درباره ادیک مهربیان

خوانندگان هویس باید با نام ادیک مهربیان آشنا باشند. مقالات او درباره ریشه‌شناسی واژه‌های مشترک ارمنی - فارسی در شماره‌های گذشته هویس به چاپ رسیده است. اینک روزنامه معتبر آژگ ارمنستان، گفت‌وگویی با مهربیان را در قالب مقاله‌ای مفصل منتشر کرده است. همانندی‌هایی که مهربیان بین دو زبان ارمنی و فارسی کشف می‌کند از راه حضور ریشه‌های ارمنی در واژگان زبان فارسی و لهجه‌های ایرانی است. در دو مقاله‌ای که از او در هویس به طبع رسیده است او دو ریشه ارمنی «کار» و «پت» را مبنای کار خود قرار داده و رد آن‌ها را در کلمات زبان فارسی پی گرفته است. به گمان او ارتباط بین دو زبان بسی بیشتر از آن است

۵۰۰ سالگی کتاب چاپی ارمنی

در سال ۱۵۱۲، یعنی اندکی بیش از نیم قرن بعد از اختراع دستگاه چاپ توسط گوتنبرگ آلمانی، نخستین کتاب ارمنی در ونیز توسط فردی به نام هاکوپ مقاپارت به چاپ رسید. به این ترتیب امسال پانزدهمین سالگرد آغاز کتاب چاپی ارمنی است. آرامنه از دیرباز با ونیز مراداتی داشتند و در اوائل سده شانزدهم میلادی تعدادی قابل توجه از آرامنه در ونیز زندگی می‌کردند. درباره هاکوپ مقاپارت اطلاعات زیادی در دست نیست. اما می‌دانیم او نخستین کسی است که به فکر چاپ کتاب به زبان ارمنی افتاد، حروف ارمنی را برای دستگاه چاپ ساخت و شش کتاب چاپ کرد.

نخستین کتاب چاپی ارمنی *اورباناگیرک* (کتاب جمعه) نام دارد. ۱۲۸ صفحه (۶۴ برگ) دارد و در قطع یازده در شش‌ونیم سانت، به دو رنگ سیاه و قرمز چاپ شده است. محتوای آن مطالب متنوعی است از جمله دعاها، داستان‌های اسطوره‌ای و بخش‌هایی از *فغان‌نامه گریگور نارکاتسی*. گفتنی است که نسخه‌های این کتاب مدّت‌ها برای مداوی بیماران زیر سر آن‌ها نهاده می‌شد. دیگر کتاب‌های چاپ‌خانه هاکوپ مقاپارت هم دارای مضامین مشابهی بودند. برخی مانند *پارزدومار* کاربردی‌تر بودند و در آن‌ها گاه‌نامه اعیاد کلیسا، تعبیر خواب و پیشگویی‌های نجومی وجود داشت و احتمالاً

در خانواده‌های ثروتمندان استفاده می‌شد. کتاب *دافاران* مجموعه‌ای است از چیستان‌های موزون که از میان کارهای نویسندگان سده‌های میانه ارمنی برگزیده شده است.

درباره تیراژ (شمارگان) این کتاب‌ها اطلاعات دقیقی وجود ندارد، اما با توجه به سطح سواد عمومی در آن زمان تعداد هر کتاب نباید از چند ده عدد تجاوز کرده باشد.

بعد از ونیز، چاپ کتاب ارمنی در شهرهای مختلف اروپا گسترش پیدا کرد. در سال ۱۵۶۷ در استانبول چاپ‌خانه ارمنی دایر شد. در سال ۱۶۳۸ خاچاپور کساراتسی نخستین چاپ‌خانه ایران و خاورمیانه را در جلفای اصفهان بنیاد نهاد.

نخستین چاپ‌خانه ارمنی در خاک ارمنستان در سال ۱۷۷۱ در اجمیادزین دایر شد. این حقیقت ساده که زادگاه کتاب چاپی ارمنی دیاسپورای ارمنی بوده است، از اهمیت نقشی حکایت می‌کند که آرامنه‌ی مهاجر به اروپا در گسترش فرهنگ ارمنی بازی کردند. این نیز که نخستین کتاب ارمنی در ونیز ایتالیا به چاپ رسیده است نشان دهنده اهمیت این شهر برای آرامنه است. سال‌ها بعد گروهی از روحانیون کاتولیک مشهور به پدران مخیتاری در جزیره سن قازار نزدیک این شهر، یکی از دانشگاه‌های مهم تاریخ فرهنگی آرامنه را بنیاد گذاشتند.

هستند که در خیابان‌های ایروان می‌بینید. این‌ها همان نسلی هستند که در ارمنستان مستقل، بعد از فروپاشی نظام شوروی بزرگ شده‌اند. همان نسلی که آینده جدید کشور را رقم خواهند زد.

چهل و چهارمین دوره بازی‌های ورزشی سراسری ارمنه ایران (هاماهایکاکان)

هر سال در هفته پایانی تابستان، در آستانه شروع سال تحصیلی جدید، ورزشکاران ارمنی از محله‌های و انجمن‌های گوناگون تهران و دیگر شهرهای ایران به تهران می‌آیند تا در رقابت‌های ورزشی سراسر ارمنه ایران شرکت کنند. چهل و چهارمین دوره این بازی ۲۳ تا ۳۰ شهریور (۱۳ تا ۲۰ سپتامبر) به روال همیشگی در ورزشگاه آرارات برگزار شد. برگزاری منظم این بازی‌ها با سازمان‌دهی و کیفیت خوب، یک نوع قدرت‌نمایی جامعه ارمنی ایران است. تیم‌هایی از ایروان نیز در این بازی‌ها شرکت می‌کنند.

شده زندگی و طراوت می‌بخشد. او با این کودکان همراه شده و زندگی و بازی‌های آن‌ها را به تصویر

کشیده است. این کودکان همان جوانان بیست‌ساله امروزی

که زبان‌شناسان مشهوری چون آجاریان و دیگران کشف کرده‌اند و او به سبب آشنایی عمیق با زبان فارسی و پژوهش در لهجه‌های آن به رابطه‌های عمیق تر و عمیق‌تری بین دو زبان رسیده است و معتقد است که توجه دادن گویندگان دو زبان به این امر به سود رابطه دو جانبه است.

مهرابیان با تلاش فراوان جست‌وجوهای خود را ادامه می‌دهد و امیدوار است زبان‌شناسان حرفه‌ای نیز نسبت به یافته‌هایش واکنش نشان دهند. علاوه بر مقالات منتشر شده در هویس، تاکنون دو مقاله از او در نامه فرهنگستان ایران چاپ شده است.

کودکان ایروان

عکس‌هایی از بازی کودکان در ایروان سال ۲۰۰۱ زینت‌بخش صفحات هنری این شماره هویس است. این عکس‌ها مربوط به گزارش تصویری منتشر شده در مجله ارمنی AIM است که در آن سال‌ها به زبان انگلیسی در لس‌آنجلس منتشر می‌شد. عکاس - گزارش‌گر مجله، و پرو درکاراپتیان، می‌نویسد آن چه در کنار مردانی که روی کاپوت ماشین‌ها تخت نرد بازی می‌کنند و زنان بی‌چیزی که برای کسب معاش تخمه آفتابگردان می‌فروشند، در ایروان نظرش را جلب کرده، کودکانی هستند که در سراسر شهر با کم‌ترین امکانات بازی می‌کنند و به محیطی که از ماشین‌قراضه‌ها و ساختمان‌های مخروبه ساخته

۲۱ سپتامبر، بیست و یکمین سالگرد استقلال ارمنستان مبارک باد

۲۱ سپتامبر بیست و یکمین سالگرد استقلال ارمنستان است. ارمنستان مستقل امروز سومین جمهوری ارمنستان به شمار می‌آید. نخستین جمهوری ارمنستان در ۲۸ ماه مه ۱۹۱۸ اعلام استقلال کرد، در شرایطی دشواری که نیروهای ترکیه به قصد تصرف ایروان در حرکت بودند. این جمهوری با پس راندن نیروهای ترکیه اعلام وجود کرد، اما دو سال بیشتر نپایید. دومین جمهوری، جمهوری ارمنستان شوروی سوسیالیستی بود، یکی از جمهوری‌های شوروی سابق که با فروپاشی شوروی و به دنبال جنبش قره‌باغ، عمرش به پایان رسید و جمهوری کنونی، پا به هستی گذاشت. نخستین سال‌های استقلال، به سبب محاصره اقتصادی و نبود سوخت، سال‌های دشواری بودند که به سال‌های خاموشی و سرما مشهور شدند، اما به تدریج اوضاع رو به بهبود نهاد و با وجود دشواری‌های سیاسی و اجتماعی فراوان ارمنستان امروز کشوری است در حال پیشرفت و رو به سوی ثبات سیاسی و افزایش وجهه جهانی. روز استقلال ارمنستان را به ارمنه همه جهان تبریک می‌گوییم.

بیست و یک سال پس از خلاصی از روپوش متحدالشکل شوروی

جولیا هاکوبیان

گوشش بسته می‌شن، دختر بیچاره، مجبور می‌شه دوباره گوشاشو سوراخ کنه...». مدیر جواب داد: «به جای گوشواره نخ از سوراخ گوشش رد کنین تا بسته نشه». او مدتی ما را ملامت کرد و گفت بچه‌های هفت‌ساله یا بزرگ‌تر که برای ورود به پیشاهنگی آماده می‌شوند باید نشان‌هایی با عکس لنین داشته باشند، و بعد از من پرسید آیا فهمیدم چرا نباید گوشواره بپوشم؟ من از حرف‌هایی که می‌گفت هیچی نمی‌فهمیدم اما پراگماتیزم شوروی بر شیطنت بچه‌گی غالب است. با بزدلی گفتم بله. نخستین درس در مدرسه شوروی آموخته شد. و من با نخ به جای گوشواره در مدرسه حاضر شدم. مادرم هر چند مدت یک‌بار آن را عوض می‌کرد چون نخ‌ها کثیف می‌شدند. تقریباً هر هفته باید این شکنجه را بر نرهمی گوشم تحمل می‌کردم که مادرم یک سوزن را استرلیزه کند، نخ قبلی را بیرون بیاورد و نخ جدید را با کمک این سوزن وارد سوراخ کند. گوش‌هام با نخی که در آن‌ها بود اصلاً ظاهر خوبی نداشتند. اما ما در اتحاد

فهمیدن این که این شرایط خوب بوده یا بد عملاً ممکن نیست چون در واقع انتخاب دیگری وجود نداشته. اتحاد جماهیر شوروی پشت پرده آهنین است و باور دارد خارجی یعنی دشمن. در ایالات متحده آمریکا جیمی کارتر دکتترین حقوق بشر را اعلان کرده و همین‌طور این که آمریکا باید در مورد حقوق بشر در کشورهای دیگر هم کنجکاو باشد. در آن دوران مهم و تاریخی جنگ سرد، آراسته و هیجان‌زده، با دو روبان سفت بسته شده، دم دفتر رئیس مدرسه‌ی N۸۳ ایروان منتظر مصاحبه برای پذیرفته شدن در مدرسه، ایستاده بودم. وارد اتاق بزرگ مطالعه که شدم چهره‌ی نقاشی شده لنین را دیدم که تأییدگرانه نگاهم می‌کرد. فرصت نکردم به رئیس لبخند بزنم چون تا مرا دید اخم کرد و به مادرم یورش برد که: «نمی‌دانی پوشیدن گوشواره در مدرسه ممنوع است؟ گوشواره‌ی طلا در مدرسه، چه بی‌احترامی بزرگی! اگر در سپتامبر تو را با گوشواره ببینم برت می‌گردانم به خانه». مادرم با خجالت سعی کرد عذری پیدا کند: «سوراخ‌های

جلوی در دفتر مدیر مدرسه که می‌ایستم یک آهنگی که از بر دارم در ذهنم تکرار می‌شود.

سؤال و جواب‌های احتمالی به ذهنم سرازیر می‌شوند: چند سال داری؟ می‌خواهی چه‌کاره شوی؟ لنین را می‌شناسی؟

«به زودی هفت‌ساله می‌شوم. می‌خواهم دکترو بشوم. پدر بزرگ لنین را دوست دارم». این‌ها را در ذهنم تکرار می‌کنم.

سال ۱۹۷۹ است. در اتحاد شوروی، کمونیسم در دوران اوج خود است. بیکاری، تورم، افسردگی کلماتی هستند که مردم فقط در گزارشات تلویزیون و روزنامه درباره جوامع کاپیتالیست غربی شنیده‌اند. زندگی یک فرد در شوروی با ایدئولوژی سوسیالیسم، برابری، و غرور شکل گرفته. «نشانی من یک خانه یا خیابان نیست، نشانی من اتحاد شوروی‌ست». این‌ها بخش‌هایی از یک ترانه است که در شوروی هر کسی از زمان گهواره بلد است. همه، پوشک‌ها و کالسکه‌ها و لباس‌ها و میلمان یکسان در خانه و افکار یکسان در سر دارند.

شوروی زندگی می‌کردیم، جایی که زیبایی در برابر قانون جایی نداشت، جایی که کسی حق نداشت بخواهد شخص دیگری باشد، و گوشواره حتی در نازک‌ترین اندازه‌اش در گوش‌های یک کلاس‌اولی شبیه پیوستن به بورژوازی بود. در مورد یونیفرم مدرسه هم همین‌طور، برای همه‌ی مدرسه یک‌جور بود و به طرز مفرطی بی‌سلیقه و زشت. گاهی که سراغ عکس‌های قدیمی می‌روم نمی‌توانم باز به این فکر نکنم که چه کسی روی زمین ممکن است این ترکیب رنگ نامتجانس سیاه و قهوه‌ای به ذهنش رسیده باشد. و ما مجبور بودیم ده سال آن یونیفرم را بپوشیم - یک لباس پشمی قهوه‌ای با تکه‌ای سیاه‌رنگ روی آن که باعث می‌شد دخترمدرسه‌ای‌ها مثل از همه‌جانانده‌ها به نظر برسند. موی تقریباً تمام دخترها با کش لاستیکی بسته شده بود که فقط در داروخانه پیدا می‌شد و مجبور بودیم از کارمندان داروخانه التماس کنیم یکی از آن‌ها به ما بدهند. از آن‌ها برای بستن شیشه‌های محتوی دواهای مایع استفاده می‌شد. قلم‌های شیک و پاک‌کن‌های نرم به ندرت دست بچه‌ها دیده می‌شد و اگر یکی از آن‌ها داشتی همه‌ی کلاس به تو غبطه می‌خوردند. همه کیف‌های زمخت یک‌جور داشتیم که حمل آن‌ها سخت بود و همه‌ی فردیتی که یک نفر داشت را پامال می‌کرد. در مدرسه ابتدا به ما درس دادند که پیشاهنگ‌های خوبی باشیم و بعد

کومسومول‌های خوبی. من وقت نکردم کمونیست بشوم، چون اتحاد شوروی فروپاشید و ارمنستان یک دولت مستقل شد. این زمانی اتفاق افتاد که نیمی از زندگی‌ام گذشته بود. بیش‌تر از دو دهه از آن موقع گذشته. تمام این سال‌ها با صحبت‌های بی‌پایان و مقایسه اتحاد شوروی با دوره‌ی بعد از آن پر شد. بعضی‌ها از یاد آوردن ارزش‌هایی که سوسیالیزم به آن‌ها تحمیل کرد و نیز ترس از کاگ‌ب که مردم را مملو از وحشت از این سوسیالیزم کرده بود تنفر دارند، و دیگران با احترام از دورانی یاد می‌کنند که قانون مساوات‌طلبانه در کشور اجرا می‌شد، دورانی که در مدارس ابتدایی به بچه‌ها شیر داده می‌شد و دورانی که مردم توانش را داشتند به سفرهای استراحتی سالانه و چشمه‌های آب معدنی بروند. بعضی طرفداران رژیم کمونیست باور دارند که سیستم آموزش شوروی در دنیا بهترین است. آن‌ها می‌گویند مدارس شوروی گرچه فردیت بچه را سرکوب می‌کردند اما دانش و آموزش مناسب برای او فراهم می‌کردند. این صحبت‌ها در ارمنستان امروز، که در شرف بیست‌ویکمین سالگرد استقلال کشور است بی‌معنی به نظر می‌رسد. یک مدرسه چه آموزشی را با سرکوب می‌تواند به فرد بدهد؟ وقتی به بچه‌هایی که این روزها به دوره ابتدایی وارد می‌شوند نگاه می‌کنم در این باره فکر می‌کنم. پسرم و یکتور هم در میان آن‌هاست که این ماه برای اولین

بار به مدرسه پا گذاشت. بچه‌ها کوله‌پشتی‌هایی با رنگ‌های مختلف بر روی آن‌ها، همراه دارند - اسپایدرمن، پتمن، هری پاتر، یاری... بچه‌ها خودشان بر اساس اولویت‌هاشان کیف خود را انتخاب می‌کنند. مدرسه هنوز یونیفرم عمومی دارد که بالاش سفید و پایینش آبی‌ست. شیک است، همه یک شکل نیست و طرح و الگوی آن‌ها فرق دارد. اما نکته این نیست. این یونیفرم‌ها را بچه‌هایی کاملاً متفاوت می‌پوشند که اتحاد شوروی برای‌شان همیشه بخشی از تاریخ باقی خواهد ماند. ممکن نیست بتوانید آموزش خوبی به این نسل بدهید اگر شخصیت‌شان را خدشه‌دار کنید. این بچه‌ها را والدین بعدازشوروی بزرگ کرده‌اند که به بچه‌هاشان خیلی زود حق انتخاب دادند. در کشوری بزرگ شده‌اند که مردم گرچه هنوز به طور کامل حق خود را نمی‌توانند بگیرند اما دست‌کم حق خود را می‌شناسند. توسط والدینی بزرگ شده‌اند که در فعالیت‌های مختلف شهری شرکت می‌کنند، عدالت می‌خواهند و حق خود را به روشنی اعلام می‌کنند. پدر و مادر آن‌ها ممکن است برای حقیقت، دیدگاه مخالف‌اندیش یا فعالیت‌های هواخواهانه به زندان بیافتند. اما دیگر از آن نمی‌ترسند. و در مورد جنایت و فساد چه‌طور؟ و این حقیقت که چیزهای در دسترس، برای بیش از نیمی از مردم چندان هم در دسترس نیستند چه می‌شود؟ دوباره کسی هست که در دفاع از زندگی تحت کمونیزم چیزی بگوید. نمی‌دانم چه طور می‌تواند پاسخی بدون ابهام و روشن به این سخن داده شود. و من دوست دارم فکر کنم این بهایی‌ست که هرکدام از ما برای فرصت زندگی در یک کشور آزاد می‌پردازیم، حتی کسی از ما که چنین آزادی برایش مسخره است. این بهایی‌ست که هرکس که قبلاً در اتحاد شوروی زندگی کرده باید برای فرصت ابراز موضع خود در پهنه‌ای بین‌المللی بپردازد، حتی اگر نظرش همیشه هم مورد توجه قرار نگیرد. و این بهایی‌ست که ما می‌پردازیم برای بچه‌ها ما با این آرزو که کیهان نورد شوند نه برای آزار کشورهای دیگر، بلکه برای دست یافتن به هدف‌های شخصی‌شان در زندگی و یافتن جای خود در این زندگی دشوار اما آزاد.

منبع: www.armenianow.com

ترجمه: نسیم نجفی

کردهای یزیدی^۱ در ارمنستان

دکتر نهر و زاگرس^۲

از زمان فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، ارمنستان سیمایی متفاوت به خود گرفته است. برای مثال کردهای یزیدی در سراسر شهرها و روستاهای این کشور پراکنده شده و با مشکلات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مختلفی روبه‌رو بوده‌اند و هم‌اکنون نیز بحران هویت فزاینده‌ای را از سر می‌گذرانند که ۲۰ سال پیش، زمانی که این کشور برای اولین بار از سلطه‌ی اتحاد جماهیر شوروی رهایی یافت، آغاز شد. این مسأله، موضوع مطالعات آکادمیک و انسان‌شناسانه‌ی عمده‌ای در اروپا بوده است، اما کردها خود با این مسأله چندان درگیر نشده‌اند.

آخرین موج مهاجرت یزیدی‌ها به ارمنستان در دهه‌ی ۱۹۳۰ روی داد و اولین موج مهاجرت نیز در زمان قتل‌عام ارمنی‌ها توسط امپراطوری عثمانی رخ داده بود. لذا ارمنستان به پناهگاهی مهم برای کردهای یزیدی تحت سلطه‌ی عثمانی بدل شده بود.

یزیدی‌ها در دوران معاصر، مشارکتی چشم‌گیر در فرهنگ کرد، خصوصا در حوزه موسیقی و ادبیات داشته‌اند. مثلا در کشور ارمنستان بود که اولین فیلم کردی به نام زراره^۳، در سال ۱۹۲۸ تولید شد و اولین رمان کردی با نام چوپان کرد، ۷۶ سال پیش توسط عرب شمو^۴، نگاشته شد. روزنامه ریا تازه^۵ (به معنای راه نو)، که طولانی‌ترین دوره انتشار را در میان روزنامه‌های کردی داشته است، سال ۱۹۳۲ در ارمنستان چاپ شد. اولین پخش رادیوی کردی نیز در اوایل دهه‌ی ۱۹۴۰ در ارمنستان آغاز به کار کرد که البته بعدها برای مدتی متوقف شد اما در سال ۱۹۵۵ دوباره از سر گرفته شد. همچنین نخستین باری که حروف رومی در نوشتار کردی به کار گرفته شد، و نیز گشایش اولین مدرسه کردی، در ارمنستان بود.

نخستین بار در سال ۱۹۶۲ در دانشگاه ایروان^۶ بود که کردشناسی^۷، تبدیل به حوزه‌ای تحقیقاتی شد، حوزه‌ای که توسط یک ارمنی‌کردشناس به نام اریلی^۸ توسعه یافت. نیز اولین پروژه‌ی عمده درباره موسیقی کردی، توسط کومیتاس و ارادایت^۹، موسیقی‌شناس و کشیش ارمنی، در ارمنستان انجام شد. لذا همان‌طور که می‌بینیم ارمنستان کشوری است که بسیاری از نخستین‌های کردی، در آن روی داده است.

بحران هویت:

کردهای یزیدی ارمنستان با بحران هویتی جدی در مورد قومیت، دین و زبان و از همه مهم‌تر مسأله کرد بودن خویش دست و پنجه نرم کرده‌اند. این مشکل، ویژه زمانی تشدید شد که برخی از کردهای یزیدی اعلام

کردند دارای قومیتی متفاوت از قومیت کردها هستند. یزیدی‌ها از نظر دینی، از غالب کردها متفاوت بوده و پیرو دین یزیدی هستند، و اکنون به لحاظ قومیتی نیز از آن‌ها جدا شده‌اند. لذا، این سؤال به پرسشی عاجل تبدیل گردید که آیا کردهای قفقاز کرد هستند یا دارای ملیتی متفاوت‌اند؟ اگر کرد هستند، چه‌گونه است که شماری از آن‌ها در سال‌های اخیر به لحاظ تاریخی، دینی و نژادی از کردها جدا شده‌اند؟ و اگر در اساس خود را کرد قلمداد نمی‌کنند، پس چه‌گونه است که چنین نقش مهمی را در حفظ و ارتقای فرهنگ کرد بازی کرده‌اند؟

پرسش دیگری که به همان اندازه مهم است این است که چرا برخی از ارمنی‌ها که به دوستی و نزدیکی‌شان با کردها شهره‌اند، مخالف ایده‌ی کرد نبودن یزیدی‌ها (ای ارمنستان) هستند؟

سازمان اصلی یزیدی‌ها در ارمنستان مدعی است که یزیدی‌ها به لحاظ قومیتی کرد نیستند، همچنین آن‌ها زبان خود را کردی نمی‌دانند. سازمان یزیدی‌خانه^{۱۰}، که توسط فردی به نام عزیز آماره^{۱۱}، معروف به عزیز تاموریان، رهبری می‌شود روزنامه‌ای منتشر می‌کند که در آن استفاده از واژگان «کرد» یا «کردستان» را ممنوع کرده است. در قسمت بالایی روزنامه این نوشته نقش بسته است: «ملیت ما یزیدی، دین‌مان شرف‌الدین و زبان‌مان اِزْدِکی است». آماره معتقد است که یزیدی‌ها در اصل از هندوستان آمده‌اند. قبایلی که پیش از تولد حضرت عیسی به عراق مهاجرت کرده و سپس در زمان عثمانی به ترکیه‌ی امروزی نقل مکان کرده و در نهایت به ارمنستان مهاجرت کرده‌اند. آماره در گفت‌وگویی با من در ایروان اظهار داشت: «هیچ پیوندی میان کردها

و یزیدی‌ها وجود ندارد. ما به زبان یزیدی سخن می‌گوییم، آن‌ها به زبان کورمانجی^{۱۲} کردها از نظر نژاد متعلق به خاورمیانه‌اند درحالی‌که ریشه‌های ما به هند برمی‌گردد. وقتی با کردها حرف می‌زنیم، نه ما و نه آن‌ها زبان یکدیگر را نمی‌فهمیم»^{۱۳}.

اما من محق بودم در استدلال آماره تشکیک کنم، چرا که حداقل من و وی داشتیم به لهجه ی کورمانجی زبان کردی با هم گفت‌وگو می‌کردیم. با این حال، نگرش سازمان یزیدی‌خانه، از دهه ۱۹۹۰ در میان یزیدی‌های ارمنستان ترویج شده است.

درعین حال، بسیاری از آکادمیسین‌ها و شرق‌شناسان غربی، با عقاید آماره مخالف بوده و عقاید وی را اسطوره‌هایی می‌دانند که منطبق زبان‌شناختی و انسان‌شناختی را به مبارزه طلبیده است. و این مسأله به گمان‌هایی در رابطه با مقاصد آماره و شائبه‌های سیاسی مرتبط با آن دامن می‌زند.

فیلیپ کرین بروک^{۱۴}، که یکی از متخصصان برجسته ی اروپایی در زمینه ی یزیدی‌ها^{۱۵} است، چنین بیان می‌دارد که «یزیدی‌ها کرد هستند و یکی از تیره‌های اصلی کرد».

نیلدا فوکارو^{۱۶}، تاریخ‌دان ایتالیایی که در بریتانیا به کار تدریس مشغول است، می‌گوید یزیدی‌ها به هیچ گروه قومی دیگر غیر از کردها تعلق ندارند: «یزیدی‌ها کرد هستند، کردی سخن می‌گویند و گویش‌شان کورمانجی است».

واقعیت این است که پارلمان ارمنستان از سازمان یزیدی‌خانه حمایت می‌کند. نیز بسیاری از سیاست‌مداران ارمنی، از گروه آماره و نه گروه‌هایی که یزیدی‌ها را کرد می‌دانند، حمایت می‌کنند. که این مسأله خود به بحران هویت یزیدی‌ها دامن زده است. حمایت سیاست‌مداران از سازمان آماره، اغلب

دلایل تاریخی دارد، که در این میان قتل‌عام ارمنی‌ها توسط دولت عثمانی در اوایل قرن ۲۰ نقش مهمی دارد. بسیاری از کردهای ارمنستان می‌گویند به لحاظ تاریخی قسمت‌هایی از کردستان، که در حال حاضر در ترکیه قرار دارد، پیش از آن‌که به طور کامل، دارای جمعیت ارمنی بوده است.

در سال ۲۰۰۲، پارلمان ارمنستان قانونی تصویب کرد که مطابق آن، یزیدی‌ها به عنوان غیرکرد شناخته می‌شوند؛ این در حالی‌ست که در حقیقت ارمنی‌های راست‌گرا، نه تنها کردها را، بلکه تمامی اقلیت‌های حاضر در ارمنستان را با دیده تحقیر می‌نگرند.

عامل عمده دیگر که در تشدید این بحران هویت نقش داشته است، کمبود ارتباط میان کردها در بخش‌های مختلف با یزیدی‌های ارمنستان بوده است. روزنامه‌ی ریپاتازه، که مهم‌ترین نشریه‌ی کردی در ارمنستان است، هیچ حمایتی از طرف کردهای مناطق دیگر کردستان دریافت نمی‌دارد. در حالی که روزنامه‌ی یزیدی‌خانه، از طرف دولت ارمنستان حمایت می‌شود و به صورت هفته‌نامه منتشر می‌شود. همچنین نیمی از زمان پخش یک‌ساعته رادیوی کردی ایروان به کسانی اختصاص داده می‌شود که به ترویج ایده‌ی کرد نبودن یزیدی‌ها مشغول‌اند.

مشکل عمده‌ی دیگر، ضعف هویت‌گردی در میان یزیدی‌های ساکن شهرها، خصوصاً ساکن پایتخت و دیگر شهرهای بزرگ است، که اهمیتی به این مسأله نمی‌دهند که کرد باشند یا یزیدی. همچنین بسیاری از کردهایی که بصورت اقلیت در روستاهای تحت سلطه‌ی ارمنی‌های محافظه‌کار زندگی می‌کنند، از آشکار کردن هویت کردی خویش حذر دارند، تا همسایگان ارمنی خویش را تحریک نکنند.

نرخ بالای بیکاری و کمبود فرصت‌های شغلی، دیگر عامل مهم تشدید مسأله بحران هویت یزیدی‌ها در ارمنستان است؛ البته مسأله‌ی اشتغال اگرچه برای اکثر مردم ارمنستان مشکل عمده‌ای محسوب می‌شود، اما این مسأله برای اقلیت‌هایی نظیر یزیدی‌ها مشکلاتی بسیار حادث‌تر به وجود آورده است.

مسأله‌ی بیکاری به عاملی مهم در مهاجرت قشر جوان از روستاها به نواحی شهری بدل شده است. برای مثال در روستای هاکو^{۱۷}، در بخش غربی ارمنستان، در حال حاضر تنها شانزده خانواده باقی‌مانده‌اند. درحالی‌که تا اوایل ۱۹۹۰، بیش از ۱۰۰ خانواده در آن‌جا می‌زیستند. مشکلات اقتصادی حتی سبب شده برخی از یزیدی‌ها به دین مسیحیت بگردند تا غذا و دیگر انواع مساعدت‌ها را دریافت کنند. در روستای آماره، در شمال ایروان، حدود ۳۵٪ از جمعیت آن به مسیحیت انجیلی^{۱۸} گرویده‌اند. که این بیشتر به دلیل کمک‌هایی است که به خاطر تغییر دین از طرف گروه‌های میسیونری غربی^{۱۹} دریافت می‌دارند.

هرچند سازمان‌هایی چند وجود دارند که در راستای حفظ و ارتقای حقوق و فرهنگ کرد در ارمنستان تلاش می‌کنند، اما این سازمان‌ها اکثراً سازمان‌های سیاسی هستند و یا این‌که خود نیز با مشکلات سخت اقتصادی درگیرند و در آستانه‌ی تعطیلی قرار دارند.

در نهایت باید تأکید کرد تغییرات هویتی در میان یزیدی‌ها، در طول دوران تحولات عمیق و مشکلات جدی اقتصادی و سیاسی ظهور کرده است و این مسأله نیاز به بررسی آکادمیک همه‌جانبه‌تر دارد.

بی‌نوشت‌ها:

1- Yezidi

۲- دکتر نهری زاگروس، دارای دکترای در رشته‌ی موسیقی‌شناسی قومی است و در رساله دکترای خویش به موسیقی یزیدی‌ها پرداخته است. وی مطالعات میدانی خویش را به مدت بیش از شش سال در کشورهای ارمنستان، گرجستان و ترکیه انجام داده است.

۳- Zare

۴- Arabi Shamo

۵- Reya taza

۶- Kurdology

۷- Yerevan University

۸- Oryeli

۹- Komitas Varadayt

۱۰- Ezdixane

۱۱- Aziz Amare

۱۲- Kurmanji

۱۳- آماره این را در مصاحبه‌ی در سال ۲۰۰۶ بیان

کرد.

۱۴- Philip Cranebrook

۱۵- وی مسلط به زبان فارسی و زبان کردی در هر

دوگوش سورانی و کورمانجی است و نیز متخصص حوزه‌ی ادیان ایران باستان است.

۱۶- Nelida Fukaro

۱۷- Hako

۱۸- Evangelical Christians

۱۹- Western missionary groups

مترجم: سامال عرفانی

گفت‌وگو با درو بقوزیان

عضو تیم برنده مسابقات رباتیک ۲۰۱۲

آنی قلیچیان

برای ساخت آن در مسابقه شرکت کنم. در آن مسابقه هیچ مقامی کسب نکردم ولی علاقه‌ای که در من ایجاد شده بود بیشتر از آنی بود که با یک شکست فراموشش کنم.

• از نحوه ملحق شدن به تیم دانشگاه و مسابقه ایران - اوپن بگو.
در ماه فروردین ۱۹ مسابقه (ایران - اوپن) باید برگزار می‌شد که افرادی از ۱۴ کشور در آن شرکت می‌کردند. افرادی که به عنوان تیم دانشگاه دماوند قصد شرکت در مسابقه را داشتند در حالی که ۲ ماه بیشتر فرصت نداشتند به یک مشکل مکانیکی در ربات بر خوردند. من برای حل این مشکل به تیم ملحق شدم.

تیم دانشگاه از ۸ نفر تشکیل شده بود. ۲ نفر از رشته‌ی مکانیک، ۴ نفر الکترونیک، ۱ نفر

تیم رباتیک دانشگاه آزاد اسلامی دماوند در لیگ ربات امدادگر واقعی در کلاس جابه‌جایی اجسام، در مسابقات ایران - اوپن و مسابقات جهانی ربوکاپ مکزیک ۲۰۱۲ مقام اول را از آن خود کرد. یکی از افراد این تیم، درو بقوزیان است. درو بقوزیان متولد سال ۱۳۶۶ و دانشجوی کارشناسی مهندسی مکانیک جامدات در دانشگاه آزاد اسلامی واحد دماوند است.

درو گفت‌وگوی کوتاهی با درو، از او درباره‌ی خودش و فعالیت‌هایش پرسیدیم. برگزاری این مسابقات به منظور پرورش تحقیقات هوش مصنوعی و ربات‌های هوشمند است. و اما هدف نهایی ربوکاپ تشکیل یک تیم از ربات‌های انسان‌نما است که در سال ۲۰۵۰ در مقابل تیم قهرمان جام جهانی فوتبال به پیروزی برسد. درو در حال حاضر در زمینه‌ی ربات‌های پزشکی و نظامی و بازوهای صنعتی فعالیت دارد.

• چه‌طور شد به دنیای ساخت ربات و هوش مصنوعی علاقه‌مند شدی؟
آبان ماه بود که اطلاعاتی مربوط به مسابقه ساخت ربات در دانشگاه، نظرم را جلب کرد. با این که هیچ پیش‌زمینه‌ای در ساخت ربات نداشتم تصمیم گرفتم با جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز

بسمه تعالی

جناب آقای علی عسگری

سرپرست محترم تیم دانشگاه آزاد اسلامی دماوند تاریخ: ۱۳۹۱/۴/۴

سلام علیکم

باعث خرسندی و مباهات است که در آغاز مأموریت در کشور ایالات متحده مکزیک، شاهد مشارکت فعال و تأثیرگذار اعضای محترم تیم ربوکاپ دانشگاه دماوند در مسابقات ربوکاپ ۲۰۱۲، منعقد در شهر مکزیکوسیتی به تاریخ ۲۹ خرداد لغایت ۴ تیرماه ۱۳۹۱ مطابق با ۱۸ لغایت ۲۴ ژوئن ۲۰۱۲، می‌باشم. لازم می‌دانم بدینوسیله از سوی خود و همکارانم در سفارت جمهوری اسلامی ایران - مکزیکوسیتی، موفقیت اعضای آن تیم را در کسب مقام اول لیگ روبات امدادگر واقعی (جابه‌جایی اجسام) از صمیم قلب تبریک و تهنیت عرض نمایم. از درگاه خداوند سبحان برای تخفیف جوان کشور عزیزمان، در پیمودن قله های علم و فناوری، توفیق روز افزون مسئلت دارم.

جلال کلانتری
سفیر جمهوری اسلامی ایران - مکزیکوسیتی

18-24 June
WORLD TRADE CENTER

CERTIFICATE OF PARTICIPATION

AWARDED TO

DRO BOGHOZIAN
DML

RESCUE ROBOT LEAGUE

World Trade Center, Mexico City, 18-24 June 2012

Alfredo Witzendorf
General Chair RoboCup 2012

Daniel Naviti
President The RoboCup Federation

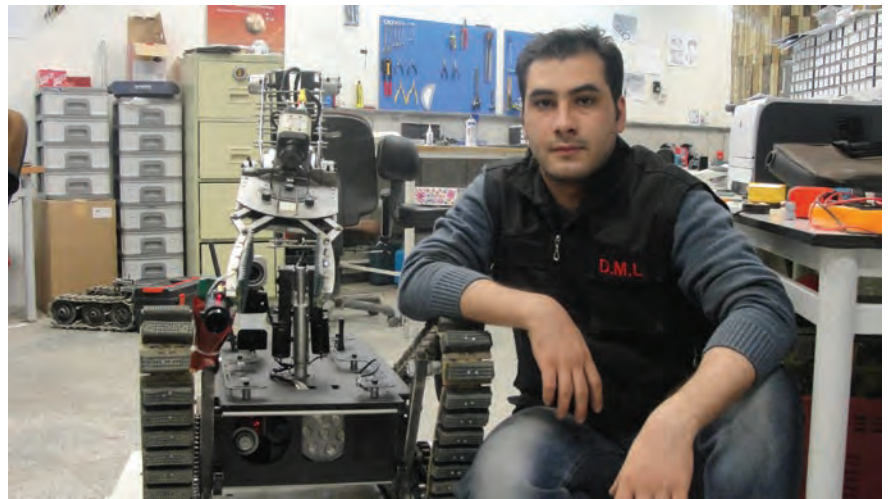
Jesús Savage
General Chair RoboCup 2012

www.robocup2012.org

• مسابقات روبوکاپ مکزیک به چه صورت بود و تیم شما در چه رشته‌هایی شرکت کرد؟
 تیم‌هایی که در مسابقات ایران - اوپن مقام‌های اول تا سوم را کسب کردند، به هفدهمین مسابقات جهانی روبوکاپ (مکزیک) ۲۰۱۲ راه پیدا کردند. در روزهای آخر، با نزدیک تر شدن مسابقات جهانی روبوکاپ، شروع کردیم به برطرف کردن ایرادهای ربات. در لیگ امدادگر ۶ تیم از ۴۴ تیم به فینال راه پیدا کردند که ۴ تیم از ایران بودند. تایلند، دانشگاه آزاد قزوین، دانشگاه آزاد یزد، دانشگاه آزاد دماوند، دانشگاه آزاد فیروزکوه و آلمان.

در این مسابقه تیم دانشگاهمان (دماوند) مکاترونیک لابراتوار) مقام پنجم جهانی را به دست آورد و در قسمت تخصصی جابه‌جایی اجسام (Manipulation) به مقام اول دست یافت.

مسابقات جهانی روبوکاپ مکزیک از ۳۱ خرداد تا ۴ تیر با رقابت ۴۰۰ تیم از ۴۰ کشور جهان در شهر مکزیکوسیتی برگزار شد. در این مسابقات حدود ۲۰ تیم از ایران شرکت کرده بودند. در ۲ بخش اصلی و جونیور، که رقابت‌های بخش اصلی شامل لیگ‌های ربات‌های فوتبال‌باز کوچک و متوسط، پلت‌فرم استاندارد و ربات‌های انسان‌نما، شبیه‌سازی فوتبال ۲ بعدی و ۳ بعدی، ربات‌های امدادگر و شبیه‌سازی امداد، ربات خانگی لیگ لجستیک بود. و در بخش جونیور در ۴ لیگ فوتبال، رقص و امداد و CoSpace Demo رقابت کردند.

مشغول ساخت ربات بودیم، که نتیجه‌ی خوبی هم داشت و توانستیم مقام اول در جابه‌جایی اجسام و امدادسانی با ربات امدادگر را کسب کنیم. و در این لیگ پنجم شدیم.

کامپیوتر و سرپرست تیم که در شاخه الکترونیک تخصص داشت. ما در دو رشته‌ی ربات امدادگر واقعی و مین‌یاب شرکت کردیم. باید بگویم به دلیل کمبود وقت به صورت شبانه‌روزی در دانشگاه

گشتی در وین

عکس‌ها از آرپی موسسیان

روزی روزگاری در وین

آر بی موسسیان

آن خانه‌هایی که وضعیت بهتری دارند یا به طور مثال دارای امکاناتی مانند ماهواره یا اینترنت هستند، اجاره‌گران تری دارند.

دلالتان کم و بیش شبیه هم هستند و به شدت بی‌حوصله، بی‌وجدان و مال دوست هستند.

البته در این بین استثناءها همیشه وجود دارند. در یک نگاه کلی در مورد مسأله مسکن، ۹۰ درصد پناهندگان از جایی که به طور موقت در آن اقامت می‌کنند راضی و خشنود نیستند و یا از سرویس‌دهی صاحب‌خانه که در واقع همان دلال است به شدت گله‌مندند.

از مشکلات دیگر، مسأله زبان است. متأسفانه در کشور اتریش مردم عادی تمایلی به صحبت کردن به زبان انگلیسی ندارند و تعصبی عجیب به زبان آلمانی در اکثر نقاط شهر وین دیده می‌شود.

جوانان ارمنی به هر حال با دانستن زبان انگلیسی می‌توانند کارهای روزمره را انجام دهند. حتی در مناطقی که اقوام ترک از ترکیه و کشورهای ترک‌زبان دیگر زندگی می‌کنند و مغازه دارند، با دانستن زبان ترکی استانبولی می‌توان خیلی راحت نیاز خود را برطرف کرد.

در مورد زبان ترکی، ارامنه‌ای که در ارومیه و تبریز ساکن بوده‌اند یا پدر و مادرشان ترکی را به آن‌ها آموخته‌اند، گلیم خود را از آب بیرون می‌کشند. اما متأسفانه در بسیاری مکان‌ها حتی یک کلمه به زبان انگلیسی دیده نمی‌شود و برای دقایقی گیج‌کننده و گاه بسیار غیر قابل تحمل است.

به عنوان نمونه در هیچ سوپر مارکتی در شهر وین، کالاها به زبان انگلیسی معرفی نشده‌اند و این قضیه در ایران کاملاً برعکس است. در تهران، حتی اگر کسی فارسی هم بلد نباشد، فقط با خواندن کلمات انگلیسی روی کالاها به راحتی می‌تواند خرید کند.

در بین تمامی مشکلاتی که شاید بازگویی آن‌ها ساعت‌ها طول بکشد، حس همکاری و نوع دوستی بیشتر این مسافران غریب مثال‌زدنی است. به هر حال آن‌ها که جوان‌ترند و زرنک‌تر، دست پیران و کسانی که کم‌تر از نقشه و مکان‌های شهر مطلع هستند را می‌گیرند و به هر نحوی به آن‌ها کمک می‌کنند.

کلیسای هر یسیمه که کلیسای مخصوص ارامنه است، به مکان مناسبی برای دیدار آن‌ها در شهر وین تبدیل شده.

روزهای یک‌شنبه همگی در این کلیسا جمع می‌شوند و پس از دعا و نیایش، در حیاط مشغول

یک زندگی خوب و معمولی به آمریکا می‌رود، اما حتی یک کلمه زبان انگلیسی نمی‌داند، چه‌طور؟ پذیرش تفاوت فرهنگی یک کشور، ممکن است برای یک پسر ۱۸ ساله یا یک زوج جوان آسان باشد، اما برای یک مرد ۵۰ ساله چه‌طور؟ در یک نگاه کلی به ارامنه پناهنده که از راه اتریش به آمریکا می‌روند، آن‌چه می‌شود دید و احساس کرد آینده‌ای مبهم و بی‌هدفی عجیب این عده است که با همان طرز فکرها و سیستمی که در ایران به آن عادت کرده‌اند با کوله‌باری از اطلاعات ناقص و گاه اشتباه (که از دیگران و آشنایان خود در آمریکا شنیده‌اند) به قاره جدید وارد می‌شوند. نکته قابل توجه این است که اکثر آن‌ها در تمام مدتی که در شهر وین به سر می‌برند حتی یک بار هم در گپ و گفت‌وگوهاشان درباره هدفی که از رفتن به آمریکا دارند سخنی نمی‌گویند.

متأسفانه مشکلات زیادی از بدو ورود تا زمان ترک شهر وین گریبان‌گیر ارامنه است. اولین مسأله، تهیه مسکن است. معمولاً همگی از قبل شماره تلفن چند دلال مسکن را از اقوام و دوستان و آشنایان خود که قبلاً در اتریش بوده‌اند می‌گیرند و از تهران به صورت تلفنی خانه‌ای را رزرو می‌کنند. دلال مسکن هم روز ورود شما به اتریش در فرودگاه به استقبال‌تان می‌آید.

اما این تنها شروع مشکلات است. معمولاً کم‌پیش می‌آید خانه‌ای با آن استانداردها که در ذهن ما شکل گرفته پیدا شود. بعضی از خانه‌ها آن قدر کثیف هستند که باید چند روز را برای تمیز کردن و رفع مشکلات داخلی آن‌ها صرف کرد.

خودم این‌جا، دخترم آمریکا، پسرم تهرانه، نمی‌دونم گیج‌هم هنوز.

خیلی از این‌جا خوشم اومده. کسی به کسی کار نداره، آرامش داره.

هوای ابری وین رو دوست ندارم، دلم بدتر می‌گیره و هوای خونه‌مون رو می‌کنه...

این‌ها گفته‌های ارامنه‌ای است که هر روز در میدانی که خود آن را میدان ۸۵ نارمک در وین نامیده‌اند جمع می‌شوند و از گذشته و حال خود تعریف می‌کنند.

آن‌ها در کنار هم جمع می‌شوند تا دقایقی از غربت را بسوزانند. و چه گوش شنوایی می‌خواهد تا داستان زندگی‌شان را با تمام جزئیاتی که برای‌شان بسیار مهم است بشنوی و گاه‌گذاری سری به نشانه تأیید تکان دهی.

شنیدن قصه زندگی پناهندگانی که همگی به امید زندگی بهتر به آمریکا می‌روند خالی از لطف نیست اما گاهی هم بعد از گوش سپردن به حرف‌هایشان، با خود می‌اندیشی که آیا به راستی در هدف‌شان مصمم هستند؟

پدر و مادری که ۷۰ سال سن دارند و هر کدام لیستی از انواع بیماری‌ها را در خود تحمل می‌کنند، چرا باید این راه طولانی را تا آن سر دنیا بپیمایند؟ دیدار فرزندان‌شان که حالا دیگر خود بچه دارند و مستقل شده‌اند، آیا بهانه خوبی است؟

از نظر هر پدر و مادری بله، اما از لحاظ انسانی چه‌طور؟

کسی که دار و ندارش را فروخته و به امید

گپ و گفت‌وگو می‌شوند و به این طریق از احوال هم باخبر می‌شوند.

در خلال این گفت‌وگوها، درمی‌یابیم که ۱۱ سال قبل، وقتی حادثه فروریختن برج‌های دوقلوی نیویورک رخ داده، بسیاری از ارامنه‌ای که در آن سال راهی آمریکا بوده‌اند، متأسفانه موفق به دریافت ویزا نشده و اکثر آن‌ها در اتریش ساکن و اکنون شهروند آن هستند.

در این بین، آن‌ها که هنوز از مسافران تازه رسیده بوی وطن می‌شنوند، به خانه‌های خود دعوت‌شان می‌کنند تا هم از آن‌ها درباره محله و شهرشان اخباری بشنوند و هم تازه‌رسیده‌ها را راهنمایی کنند تا کم‌تر دچار مشکل شوند.

جوانان ارمنی هم که در مدتی کوتاه به زندگی در یک شهر اروپایی عادت می‌کنند، گشت‌وگذار در شهر و اطراف آن را بهانه خوبی برای گذراندن اوقات خود می‌دانند. گاه پیش می‌آید که یک نفر راهنما می‌شود و یک گروه چند نفری را به جاهای دیدنی می‌برد.

آنچه در ایران در دسترس نبوده و حالا بسیار سهل‌الوصول است، برای هر مسافر ارمنی جذاب جلوه می‌کند. اما متأسفانه به دلیل قیمت‌های اجناس و خدمات، که همگی به یورو هستند کم‌تر کسی پیدا می‌شود که بدون تبدیل کردن یورو به ریال ریسک خرید جنس یا خدمتی را بپذیرد.

تقریباً ۹۹ درصد پناهنده‌گان، فروشگاه‌های ارزان قیمت را شناسایی می‌کنند و آن‌ها را با همه

آری، داستان مهاجرت ارامنه به آمریکا، مقوله‌ای نیست که بتوان در چند صفحه بیان کرد و شاید کتاب یا فیلم مستندی، بتواند دقیق‌تر به این امر بپردازد. اما آنچه آشکار است، نور امیدی است در نگاه تک تک این غربت‌نشینان، که روشنای راه طولانی‌شان است. نور امیدی که به بهایی‌گران همچون دوری از فرزند و یا دست و پنجه نرم کردن با کوهلت سن و هزاران درد مشترک دیگر، گویی هرگز خاموش نمی‌شود.

وین - اتریش

در میان می‌گذارند تا به هر حال در چند ماهی که در اتریش به سر می‌برند هزینه کم‌تری بپردازند. به هر حال بیشترین هزینه مربوط به اجاره خانه است.

از همه این بحث‌ها که بگذریم، پس از سپری شدن روز، هنگام عصر، آن‌ها که سنی از شان گذشته، باز هم در میدان ۸۵ نارمک وین! جمع و به گپ‌زنی مشغول می‌شوند. وقتی مدتی در کنار آن‌ها می‌نشینی دیگر فراموش می‌کنی در یک شهر غریب با آدم‌هایی هستی که نه زبان‌شان را بلدی و نه قصد ماندن در شهرشان را داری. و البته این فراموشی چند ساعتی بیش دوام نمی‌آورد.

معتقدات و خرافات شایع نزد ارامنه قدیمی جلفای اصفهان

هراند قوکاسیان

• ارامنه جلفای اصفهان معتقدند بعضی از افراد «بای شان سنگین» است و هرگاه آن‌ها بر سر کاری که تازه شروع شده است برسند و یا از آن محل عبور کنند گره‌ای در آن کار ایجاد خواهد شد که مشکل می‌توان آن را گشود.

• افراد «سبک دست و سبک پا» نیز هستند که اگر بر سر کاری که تازه شروع شده است بروند کار به سهولت پیش خواهد رفت و ضمناً معتقدند دست این‌گونه افراد با یمن و برکت است.

• معتقدند «مرده‌ها نیز خوب و بد دارند»؛ که اگر کسی مرده‌های خوب را در خواب ببیند در عرض روز با اتفاقات خوش و پیش‌آمدهای نیک روبه‌رو خواهد شد و اگر مرده‌های بد را در خواب ببیند با ناملایمات و مصائب ناگوار برخورد خواهد کرد، تا جایی که ممکن است یکی از بستگان خیلی نزدیکی فوت کند.

• ارامنه موقع عطسه کردن به «صبر و جحد» اعتقاد دارند که عطسه اولی نشانه صبر و بردباری است و دومی علامت توفیق و رستگاری. منتها اگر کسی در شب یک عطسه کند بر آن هستند که اثر نامطلوبی به بار نخواهد آورد، چرا که معتقدند عطسه با نور چراغ جفت می‌شود و عاقبت زشتی را به وجود نخواهد آورد.

• اگر ناگهان گوش کسی صدا کند علت آن است که در همان لحظه شخصی درباره آن کس سخن می‌گوید. آن‌گاه برای او نام افراد را می‌خوانند. با نام هر کس که صدای وزوز گوش قطع شد سخن‌چین همو بوده است.

• اگر کف دست راست کسی به خارش در آید نشانه آن است که به زودی پول‌دار خواهد شد اما اگر کف دست چپ خارش کند علامت آن است که آن شخص به زودی زیر بار مخارج سنگین خواهد رفت.

• اگر دست‌های کسی دائماً عرق کند برای رفع آن باید به خانه‌ای برود که تا آن وقت نرفته است و دست‌های او را به دیوارهای آن خانه بمالد تا بهبود

• اگر سگ خانه‌ای زوزه بکشد می‌گویند از آن خانه کسی خواهد مرد در این موقع سگ را به باد کتک می‌گیرند تا دیگر صدا نکند.

• اگر زاغی به در اطاق به صدا در آید برای صاحب اطاق خبر خوشی خواهد رسید.

• اگر گربه‌ای رو به اطاق بنشیند و سر و صورتش را بشوید برای ساکنین آن خانه، مهمان خواهد رسید و اگر شب به اطاق بنشیند و به صورتش دست بکشد اهالی آن خانه به مهمانی خواهند رفت.

• اگر مرغی مثل خروس به صدا در آید هر چه زودتر سرش را می‌برند چون صدای آن مرغ را شوم و نامبارک می‌دانند.

• اگر از خانه خویشاوند توله سگ یا بچه گربه بگیرند باید مبلغی حتی ناچیز به عنوان بهای آن بپردازند چه در غیر این صورت از دوستی و محبت آن دو خانواده کاسته خواهد شد.

• گربه سیاه را نمی‌کشند زیرا کشتنش باعث مرگ می‌شود.

• اگر زنی یا دختری کله ماهی یا کله مرغ بخورد شوهرش یا برادرش خواهد مرد.

• وقتی آفتاب باشد و باران ببارد می‌گویند گرگ‌ها بچه گرگ نر می‌زایند.

منبع: از شماره‌های قدیمی مجله خوشه

• اگر کسی در حین صرف غذا ندانسته خرده نان در جلوی خود بریزد علامت آن است که صاحب اولاد فراوان خواهد شد.

• اگر گره روسری زنی باز شود نشانه آن است که سفرکرده‌ی مورد علاقه‌اش باز می‌گردد و یا لا اقل نامه‌ای از او خواهد رسید که در آن مژده بازگشت او نوشته شده است.

• از پی ساززن و نوازنده‌گان دوره‌گرد که از خانه بیرون می‌روند آب می‌پاشند تا زودتر بازگردند.

• از روی افراد خوابیده گام بر نمی‌دارند، چنانچه ندانسته یا اشتباهاً این عمل انجام گرفت همچنان که آمده‌اند باز می‌گردند.

• از تنگ تازه خریداری شده نخستین بار به جنس مذکر آب می‌دهند تا زود نشکند.

• اولین میوه‌ای که از درخت تازه کاشته شده باغچه خانه به دست می‌آید به بزرگ خانواده می‌دهند تا درخت جوان بارور شود و مثل آن پیر سال خورده، کهن سال شود.

• اگر جغد شب‌هنگام بر خانه کسی به صدا در آید معتقدند که از آن خانه کسی خواهد مرد و برای رفع این بلا، بلافاصله کف‌زنان می‌گویند «در خانه ما عروسی است» جغد نیز خنده‌کنان از آن خانه فرار می‌کند.

دو داستان از مجموعه سقوط آزاد لئوناردو آلیشان

دو قصه زیر از مجموعه سقوط آزاد لئوناردو آلیشان انتخاب و توسط آراز بارسقیان به فارسی ترجمه شده است. آلیشان نویسنده ارمنی-ایرانی-آمریکایی است که در جلفای اصفهان بزرگ شد، اما بخش اعظم عمر خود را در آمریکا زندگی کرد و همان جا با زندگی وداع کرد. او در دانشگاه سالت لیک سیتی ایالات یوتای آمریکا ادبیات تطبیقی تدریس می‌کرد و به زبان انگلیسی شعر می‌سرود و داستان می‌نوشت. دو دفتر شعر او در زمان حیاتش در آمریکا منتشر شد، اما قصه‌هاش بعد از مرگ تراژیکش در حادثه آتش‌سوزی در ۵۴ سالگی در سال ۲۰۰۵، توسط دوست صمیمی او گورگن آرزومانیان به چاپ سپرده شد. آرزومانیان *سقوط آزاد* را به ارمنی نیز ترجمه کرده و به چاپ رسانده است.

شهر سیاه

پرسیدم کیست. گفت کودکی همسرم است. پرسیدم: «تو همیشه شاد بودی؟» گفت: «همیشه شاد بودم، اما هر لحظه که می‌گذرد شادتر می‌شوم.» پرسیدم: «من به سرخوشی تو مربوط می‌شوم؟» گفت: «بله مربوط می‌شوی، هر روزی را که او با تو می‌گذراند غم داشت و برای فردا غصه. اما من دیروز او هستم، شادتر و تابان‌تر در ذهنش. از طرف دیگر تو در اشتباه هستی که گمان می‌کنی گذشته نمی‌تواند عوض شود.» گریستم، بی‌صدا گریستم و رو گرفتم.

در شهر مرمی خودم سفر می‌کردم، شهر سیاه غریبم، با پاهایی خسته و پر درد. کنار مسجد، کنار دروازه‌ی دیگر پسری را دیدم که گل‌های سیاه می‌فروخت، پسرک با زخم‌های روی صورتش گل‌های سیاهی را می‌فروخت که من آرزوشان را داشتم. پرسیدم: «چند؟» جواب داد: «برای تو هستند، مدت‌هاست منتظر تو هستند.» پرسیدم: «تو کی هستی؟» گفت: «کودکی تو.» گفتم: «ولی تو خیلی خوشحال بودی، این را خوب به یاد دارم، تو خیلی خوشحال بودی.» گفت: «ولی حالا بیشتر می‌فهمم، مگه نه؟» گل‌های سیاه را گرفتم و خود را به سمت دروازه کشاندم.

فریاد زدم: «من پادشاه این‌جا نیستم.» کشیشی که مرا غسل داده بود و ختبه‌ی ازدواجم را خوانده

کسی عجله‌ای داشته باشد، به نظر نمی‌رسد کسی به جایی برود، اما همه راه می‌روند. کسی حرفی نمی‌زند. سکوت، خیابان‌های عطرآگین، پر از مردمی که هنوز در جهان دیگر زنده هستند، که در جهان دیگر پیرتر می‌شوند، اما جایی هستند که من آن‌ها را به عنوان بچه، جوان و مرد می‌بینم.

شهر سیاه مرمی یک انتهایش به مسجدی ختم می‌شود، بر گنبدش یک ماه کامل نشسته؛ در انتهای دیگرش یک کلیسا که خورشید زمستان روی مناره‌اش نشسته. رفتگری که در محل‌های قدیمی‌مان کار می‌کرد را می‌بینیم که ستاره‌ها را همچون برگ‌های خزان می‌ربود، در حالی که عقربه‌های ساعت از کار نایستاده‌اند، به عکس یا به جهت ساعت حرکت می‌کنند، با ریتمی که فقط مخصوص رقصنده‌های قرون وسطاست. این شهر سیاه مرمی‌ای است که من با هر لحظه‌ی زیستم آن را ساختم و هنوز هم دارم می‌سازمش، گویی هنوز زنده‌ام؛ من زنده‌ام، هر چند که هنوز هم با بند نافی، متصل به رحم خیس خدایی مرده هستم.

در میان جماعت سیاه و سفید دخترکی را می‌بینم رنگارنگ، رقصان و پرامید، لیخند به لب و شاد؛ و من از دیدن این که یکی در شهرم شاد است، در زندگی‌ام شاد است سرخوش شدم. رفتم طرفش و

لب پایینی‌ام را موقع ریش زدن بردم و کنار دروازه‌های شهر سیاه بودم، شهری که از سنگ‌های مرمی سیاه ساخته شده بود، شهری سیاه ساخته شده از مرمر، در وسط صحرا، نزدیک‌ترین چیز به معدن سنگ مرمر با صدها مایل فاصله. شهر غریبی بود. شهر مرمی غریبی بود که از هر آباده‌ای در صحرا دور بود. شهر سیاهی که وجود آن‌جا را خانه می‌نامید.

از دروازه وارد شدم و کاملاً متوجه بودم که این‌جا شهر خودم است، آن قدر احساس مالکیت می‌کردم که سریع احساس کردم خودم آن را درست کرده‌ام، نه تنها خودم نقشه‌اش را کشیده‌ام بلکه معمار تک تک خانه‌هایش هم خودم هستم. من معدن و سنگ‌هایش هستم. برده‌ای هستم که سنگ‌ها را استخراج کرده و برده‌ای که تمام راه، آن‌ها را در صحرا با خودش کشیده. من پادشاه شهر سیاه هستم و البته تنها بازدید کننده‌اش. شهر غریبم.

از دل خیابان‌ها می‌گذشتم و بوی آشنا می‌شنیدم - بوی موهای مادرم، بوی پیراهن پدرم، پرتقال‌هایی که جمعه‌ها عصر در کنار هم پوست می‌کندم و شب‌های گرم تابستان که پر می‌شد از قصه‌های مامان بزرگ. از میان خیابان‌هایی می‌گذرم که پر هستند از چهره‌های آشنا - چهره‌هایی که از دوران مختلف زندگی‌ام به یاد دارم، تقریباً یا سفید هستند یا سیاه. به نظر نمی‌رسد

بود گفت: «نه که نیستی. ما این جا ملکه داریم.» و به سربازان پارسی اشاره کرد که باهاشان در ارتش خدمت کرده بودم. آن‌ها داشتند با خودشان یک کالسکه‌ی بزرگ حمل می‌کردند. پرسیدم: «به کجا می‌روند؟» کشیش گفت: «ملکه‌ی شهر سیاه ما را به معبد می‌برند، آن جا هر آوریل ماه، قربانگاه اوست.» ملکه، پرده‌ی ابریشمی‌اش

را کنار زد و بالبخندی تلخ گفت: «سلام عزیزم.» زمزمه کردم: «سلام مامان بزرگ.» آن‌ها رفتند، دعایی آشنا به زبان ارمنی را زیر لب زمزمه می‌کردند. قبل از خروج از دروازه برای آخرین بار به پسرک نگاه کردم. طوری به من نگاه می‌کرد گویی دارم یتیمی را پشت سر خودم جا می‌گذارم. از میان بغض لرزان

نوشتن چرا

عشق در این معنا می‌شود که دو فرد تنها همدیگر را التیام بخشند، با هم مهربان باشند و با محبت. راینر ماریا ریلیک (۱۸۷۵-۱۹۲۶)

یکی از دانشجویانم که قبلاً دیده بودم همچنان روی نیمکت راهرو نشسته و مشغول مطالعه بود. داشتم می‌مردم که ازش بیرسم فرشته‌ای دیده یا نه؟ ولی راستش ترسیدم. همین طوری هم موجود غریبی بودم، یک فرد آماده‌ی دیوانگی، و دیگر نمی‌خواستم مدرک بیشتری به آن‌ها بدهم تا در دادگاه بر علیه‌ام استفاده شود. به دفترم رفتم، در را بستم و به دلایل نامشخص زیادی، و البته بی‌ربط، زدم زیر گریه.

هفت هشت روز بعد، در کمال تعجب، فرشته برگشت. از دیدنش بسیار خوشحال شدم، آن قدر که اصلاً یادم رفت ازش بیرسم آن روز سه‌شنبه کجا غیبش زد. شعرهای بیشتری برای خوردن بهش دادم. تماشای شعر خوردن او برابم زیبا بود، آن هم با آن سرخوشی و علاقه‌ای که او آن‌ها را می‌خورد. خیلی گرسنه‌اش بود و مطمئنم از غذایش لذت می‌برد.

از آن موقع به بعد هر از گاهی فرشته به دیدنم می‌آید. گاهی با من ارمنی حرف می‌زند، گاهی فارسی، گاهی انگلیسی. خوشحال‌تر و سالم‌تر از اولین دیدارمان به نظر می‌رسد. بال‌هاش قوی‌تر شده‌اند و یک درخشش گرمی پیدا کرده‌اند، عین نور خورشید. ابریشم بنفش را می‌پوشد که کریسمس سال پیش برایش خریدم. بهش خیلی می‌آید و با روان بنفشی که برای موهایش گرفته‌ام جور می‌شود.

من و فرشته‌ام رابطه‌ی زیبایی با هم داریم. او به من گفته و من هم قبول دارم که «خوشبختی» در دسترس من نیست. حالا بیشتر آرامش دارم و ظرفیتم بالاتر رفته. دیگر زیادی نمی‌نوشم و کم‌تر افسرده می‌شوم. فرشته‌ام چیزی به من نمی‌دهد اما حداقلش این است که حالا می‌دانم برای که می‌نویسم و چرا دارم این شعرها و داستان‌های غریب ارمنی/ایرانی/ امریکایی را می‌نویسم.

مترجم آراز بارسقیان

سلام کنم، به دلیل غریبی ازش پرسیدم: «گشنه‌ای؟» سر به نشانه تأیید تکان داد. گفتم: «چیزی می‌خوای؟» دوباره سر به نشانه‌ی تأیید تکان داد. متوجه شدم خیره‌ی اشعار روی میزم شده که تازه از طرف ناشر رد شده بودند. گفتم: «دوست داری ببینی شان؟» لب‌هاش را گشود و زمزمه کرد: «می‌توانم نسخه‌های اصلی را داشته باشم؟»

خُب می‌دانید راستش دفتر کار من همیشه به هم ریخته است. هیچ وقت نمی‌توانم چیزی را پیدا کنم. اما کشویی در میزم هست که اندازه‌ی دهان یک اژدهاست و هر شعری را که می‌نویسم آن‌جا پرتش می‌کنم. دست کردم کشو را کشیدم و یک مشت شعر دست‌نویس برآش آوردم. بدون این که ببینم چه هستند، همین طوری آن‌ها را سپردم دست این فرشته کوچولوی گرسنه که آن قدری لطف داشت که من را در چنین عصر سه‌شنبه‌ی سرد و غمگین و کسل‌کننده‌ی ببیند.

آن‌ها را گرفت و بدون این که حرفی بزند شروع به بلعیدنشان کرد. نه آن‌ها را با چشمانش نبلعید. حتی نگاهشان هم نکرد. خیلی راحت چپاندشان در دهان، گاهی دو تا دو تا. بعد جوید و قورتشان داد. همین طوری تا کارش تمام شود نگاهش کردم. وقتی تمام شد لبانش را لبسید و لبخند زد. به شکلی ابلهانه پرسیدم: «حالت خوب است؟» گفت: «بله ممنون. خوش مزه بودند.» بعد در را باز کرد و رفت. یک دقیقه‌ی کامل طول کشید تا متوجه بشوم چه خبر است، تا مطمئن شوم که مشغول رویا دیدن نیستم.

سریع خودم را به راهرو رساندم، پاهم گرفت به کتاب‌ها و کاغذها. دانشجویان در راهرو بودند و یکی از همکارانم داشت می‌رفت طرف دفترش. لبخند زد و در حین گذار از کنارم سلام کرد. ایستادم، گیج بودم. نشانی از فرشته‌ام نبود. فرشته‌ام بدون ردی محو شده بود. از ساختمان بیرون دویدم و به اطراف نگاه کردم. هیچ‌جایی دور و ور ساختمان و کوی نبود، یکی دو ساعت را همین طوری دنبالش گشتم. وقتی برگشتم

یکی از غروب‌های نیمه‌ی ماه اکتبر بود، یکی از آن روزهایی که گرمایش زیاد بود و سایه‌اش هم سرد بود. چون دفترم در گوشه‌ای از ساختمان است که به طور کلی با آفتاب میانه‌ای ندارد، سردم بود. تازه کسل و افسرده هم بودم. دقیق ترش را بخواهید سه‌شنبه سوم اکتبر بود، کلاس نداشتم و یک نامه‌ی رد دیگر از ناشر به دستم رسیده بود. فرزندام به من برگردانده شده بودند. به نظر نمی‌رسد کسی علاقه‌مند به شاعری ایرانی-ارمنی باشد که به انگلیسی شعر می‌گوید. یک موقعیت و بهانه‌ی پذیرفته شده بود برای خودخوری و ودکاخوری.

تصمیم گرفتم به همراه یکی از شعرای مورد علاقه‌ام مست کنم. از همان‌جا که نشسته بودم به قفسه‌ی کتاب‌ها نگاه کردم به این امید که حافظ، سنت جان پرسی، ناهایت کوچک، ریلکا، شاملو، ایبوت یا هر کس دیگر را که حاضر به همراهی‌ام شود پیدا کنم، هر کسی که کم‌تر جذاب به نظر می‌رسد. در حالی که هنوز مشغول جست‌وجو بودم یکی در زد. گفتم بفرمایید. اما به شدت از این می‌ترسیدم که یکی از دانشجویانم باشد و بخواهد درباره‌ی یک فصل کسل‌کننده از درسش با من صحبت کند.

یک فرشته وارد شد. فرشته‌ای با موهای بلند سیاه. از پسر هفت ساله‌ام بزرگ‌تر نبود. بال‌های شفافی داشت و طرح‌های زیبایی روشن کشیده بود، ولی خم بودند و آویزان. لباس‌های زنده‌ای داشت و کتیف و پابره‌نه بود. رنگش پریده بود، لاغر بود و زیبا. همان قدر که بهش احساس ترحم کردم متعجب هم شده بودم. نمی‌دانستم چه بگویم. همین طور گوشه‌ی دفترم ایستاده بود، دور و ور کتاب‌ها و ورق‌های روی هم ستون شده. آتش به جانم افتاد و آب شد در پیش این چشمان درشت قهوه‌ای، این چشمان غمگین که زبان حرف‌هاش را فقط یک شاعر پارسی می‌توانست متوجه شود.

عوض این که ازش بخواهم بنشیند، عوض این که